

GERGE
RUSSU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBLIOTECA POPORALĂ
A ASOCIAȚIUNII

An. IV.

Nr. 34.

George Coșbuc.

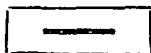
Povestea unei coroane de otel

SIBIIU, IANUARIE, 1914.

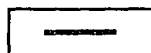
Apare la sfârșitul fiecărei luni. ● Abonamentul pe un an: 2 Cor.

Prețul 30 bani.

Biblioteca Poporală a Asociațiunii

:: apare odată pe lună ::
sub îngrijirea secretarului

OCTAVIAN C. TÂSLĂUANU,

red. resp.

=====
In lunile de vară, Iulie și August «Biblioteca poporală a Asociațiunii» nu apare. In locul acestor broșuri membrii ajutători ai «Asociațiunii», primesc, in luna lui Decembrie,

==== Calendarul Asociațiunii. ====

=====
Membrii ajutători ai «Asociațiunii» primesc, așadar, zece broșuri și un Calendar in fiecare an.

=====
Membru ajutător al «Asociațiunii» se face acela, care plătește înainte, la începutul fiecărui an, o taxă de cel puțin 2 cor.

=====
Taxa de membru ajutător se plătește la *agenta*
tura «Asociațiunii» din sat sau de-adreptul la „Biroul Asociațiunii“ in Sibiu (ungurește: Nagyszeben), Strada Șaguna Nr. 6, sau la despă-
țământul «Asociațiunii».

====

BIBLIOTECA POPORALĂ A ASOCIAȚIUNII.

George Coșbuc.

Povestea unei coroane de oțel.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201400476

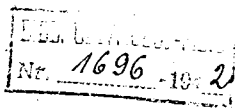
SIBIIU.

Editura „Asociațiunii“.

1914.

5527

BCU Cluj / Central University Library Cluj

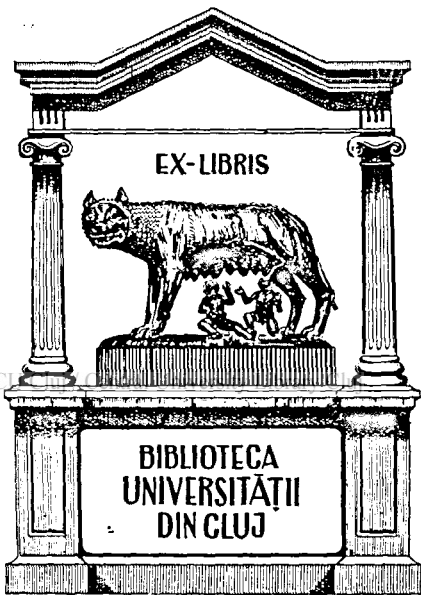

Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Regele Carol I a 1878.

EX-LIBRIS

BIBLIOTECA
UNIVERSITĂȚII
DIN CLUJ

Coroana Regelui Carol și-a tuturor regilor, pe cari îi va rânduî Dumnezeu, de-acum înainte în scaunul domniei românești, este făcută din oșel de tunuri de-ale Turcilor din Plevna.

De-a dreapta și de-a stânga statuei lui Mihaiu Viteazul, în București, sunt două tunuri așezate pe telegile lor. Ele au fost ale lui Osman, în reduta Griviței. Uitându-te la ele nici nu bănuiești câtă perire de Români au făcut aceste două tunuri, cari stau așa de liniștile ca străjeri ai liniștitului Domn turnat din bronz.

Dar pe cât de neastâmpărat a fost Voevodul pe care-l străjuesc, și pe cât de multă pustiire a dus el în rândurile Turcilor, pe atât de nepotolite au fost ele și pe-atâta perire au asvârlit din gura lor de foc în rândurile vitejilor dorobanți ai noștri.

Astăzi sunt mute și reci. Dar atunci când aveau glas de tunet și erau aprinse de mânia dușmănească, înfiorătoare le-a fost puterea și dătător de spaimă cântecul! Viteji au fost ceice le-au dat rostire gurii lor, dar și mai viteji aceia cari li s'au împotrivit mâniei și-au murit uimindu-le că nu pot îngrozî pe năvălitori.

Și-au căzut în mânilor noastre, au căzut nu numai tunurile cetățenilor, au căzut însăși cetățuile lui Osman, și a căzut Osman viteazul însuși. Iar cu el de-odată puterea pe care o aveau Turcii asupra neamului românesc. Și drept martori ai vitejiei noastre stau acele două tunuri, în vederea tuturor, acolo la picioarele Voevodului celui mai îndușmănit cu Turcii.

Din tovarășele lor am făcut altă mărturie cu mult mai vorbitoare a vredniciei românești: Le-am topit trupul de oțel și-am turnat dintr'ânsul o coroană domnească, vecinică stemă a puterii românești și podoabă pe fruntea regilor noștri. Tunul dușman, care fulgeră împotriva Românilor, azi e fulger a mării cumpărate cu viețile noastre și acum în loc să ne vorbească de robie și de moșii de-ale Sultanului, ne vorbește de libertate și de-o țară volnică pe soarta ei.

Și de-alungul vremilor, cât va voi Dumnezeu să trăească printre neamuri neamul românesc, în țara lui cea dela strămoși moștenită din adâncurile vremii, ne vom mândri cu coroana de oțel a țării, și mărturie de-apururi ne va fi de sfărâmata putere a celorce ne-au stăpănit odată cu tunurile din care e făcută.

Ne vom mândri de ea, că mare luptă ne-am luptat și prin grele primejdii ne strecurarăm vieța, până s'o dobândim prin voinicia sufletului

nostru, desmorțit prin străduință. Ea ne va mărturisi prin veci vrednicia, chiar atunci când de mult vor fi uitat nepoții noștri că noi am fost în puterea Turcilor odată, atunci când numai din cărțile prăfuite vor mai ști urmașii noștri, ce greu a fost traiul amărît al strămoșilor lor, așa de amărît încât lor, celor liberi de mult și tari, de vreme îndelungată, totul li se va părea ca o vorbă din poveste.

Precum e steagul semn al oștirii, așa e coroana semn al Domniei. Iar coroanele celorce stăpânesc țări și păstoresc popoare, sunt făcute din aur și din pietrii scumpe, iar vulturii, ori leii, ori soarele și fel de fel de alte semne de pe ele sunt închipuiri ale faptelor mari și strălucite pe cari le-a făptuit țara, ori ale vre-unor vrednicii mari ale neamului. Coroana României, fiind de oțel, închipuește prin însuși oțelul ei de-o parte o vrednicie mare a neamului românesc: trăinicia de oțel a firii și a ființei noastre, iar de altă parte o faptă strălucită: restatornicirea neamului românesc prin unirea țărilor și restatornicirea Domniei românești prin războiul pentru ne-atârnare.

Pentru voi, acei ce'n vremea păcii sunteți plugari și păstori, iar în vremea războiului do-robanți ai țării, pentru voi am scris cartea aceasta, ca să știți și să cunoașteți cine-a făcut

Coroana de oțel, și cum au făcut-o. Cetind cartea veți băga de seamă că în povestea mea s'amestecă alte povești ale altor întâmplări de mai nainte, cari se țin lanț una de alta. Că Domnia puternică de azi ne-a venit pe urmele neatârării, iar neatârarea ne-a adus-o războiul, și războiul a fost adus de restatornicirea Domniei, iar aceasta a fost o urmare a Unirii Principatelor, care a fost și ea la rândul ei adusă de alte întâmplări.

Toate acestea sunt fapte mari, și mari vor rămâne de-a pururi, iar povestea lor vrednică este să fie scrisă pe pietrii anume puse pe marginile drumurilor, ca toți drumeții să le cetească și să se închine înaintea lor, căci fapte sfinte sunt. Iar faptele sfinte ale neamului românesc trebuie să fie pentru noi evanghelia neamului, precum e carte sfântă pentru creștini evanghelia lui Hristos.

Eu, dacă eră să vi le spun pe toate, m'aș fi întins cu povestea prea departe. Mie mi-a stat în gând mai întâiu de toate războiul, dintru care ni s'a isvodit de-adreptul România de astăzi, al cărei semn văzut e Coroana de oțel.

Să cetiți cartea cu multă luare aminte, Români. Și mândriți-vă cu faptele povestite, căci ale voastre sunt! Și rugați pe Dumnezeu să dea copiilor și nepoșilor noștri priceperea și bărbăția,

*pe care au avut-o strămoșii și părinții lor, ca să fie apărători ai țării și ai neamului tot așa de viteji ca și voi. Incedeți-vă în puterile noastre, căci în credință e mântuirea, și luptați-vă cu suflet ca de-apururi prin veacuri neamul nostru să fie preamărit și tare precum a fost mai de mult și cum este astăzi, căci e neam voinic și popor iubit de Dumnezeu și ursit să fie căpetenie printre neamuri!*¹

BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹ In cârticica aceasta am ales numai o parte. Cine vrea să citească întreagă cartea să o cumpere dela librăriile noastre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1. Înainte de războiu.

I.

Când a intrat în țara care-L alesese Domnitor, Prințul Carol a zis către cei ce-L întâmpinară: „În clipa în care am pus piciorul pe acest pământ cu sfințenie apărât, am și devenit Român. Cetățean astăzi, iar mâine soldat de va fi nevoie, Eu voi împărtăși cu Românii și soarta cea bună și soarta cea rea.“

Unsprezece ani a fost, după vorbele Sale, numai cetățean, dar a venit și nevoia când a trebuit să fie soldat, și pe cât a fost de înțelept cetățeanul, pe atâta a fost soldatul de vrednic.

Cât a ținut războiul, el n'a avut astâmpăr și alinare. Cinci luni încheiate a stat tot în tabără, în mijlocul oștirii luptătoare, ba de multeori în focul plumbilor, și eră cu capul într'o sută de părți: toate trebuia să le știe, toate să le vadă, toate să le cârmuiască, și să răspundă pentru toți și pentru toate.

II.

În primăvara anului 1877, țara noastră erà în mare nedumerire. Rușii începuseră răsboiul: oștirile lor se adunară la Prut, ale Turcilor la Dunăre.

După obiceiul vechiu răsboaiele dintre Ruși și Turci se purtau în țara românească. Ea le erà în drumul Rușilor, cari se grăbiau să ajungă mai iute la hotarul țării turcești, și în drumul Turcilor cari năzuiau să întimpine pe Ruși și să poarte răsboiul afară din țara lor.

Ori biruiau Rușii, ori Turcii, țara noastră pătimaș tot aceleași rele.

După legământul din străbuni, noi eram datori să ținem cu Turcii în vreme de răsboiu, și să le dăm și oaste. E lucru lesne de înțeles, că de țineam cu Turcii, ne stricam cu Rușii. Ei de ciudă ne călcau țara și ne făceau tot răul pe care ți-l face vrăjmașul.

Ne-am ispitit noi de mai multeori, să căutăm sprijin la Ruși și să ținem cu ei, în vreme de răsboaie cu Turcii, și iarăș e lesne de înțeles. că în felul acesta ne-a fost și mai rău. Turcii

fiindu-ne dușmani, ne pustiau țara și ne-o aprindeau, iar după isprăvitul războiului ne aveau cu totul pe mâna lor, să se răsbune cum le place. Ca pedeapsă ne sporeau birul, ne puneau greutateți din nou isvodite.

Dar ori cu cine țineam, tot rău ne mergea, și ruga noastră cea mai din inimă era: Apără-ne, Doamne de foamete, de ciumă și de războaie între Turci și Ruși.

Acum pornindu-se din nou războiul între ei, ne dase prin gând c'ar fi bino să nu ținem nici cu Rușii nici cu Turcii. Să se bată ei cât vor pofti, dar pe noi să ne lase în pace.

Și la urmă și Rușii și Turcii s'ar fi învoit cu treaba asta. Ei aveau să intre în țară la noi, să se bată împreună, iar noi să stăm de-o parte, nedând ajutor și oștire nici unora nici altora.

Dar ce folos am fi avut noi dintr'asta? Țara ar fi fost și atunci calcată de oștiri străine, poate mai rău ca altădată, căci acum și unii și alții ne-ar fi fost neprieteni. Ne-am fi cruțat oștirea de perire, dar țara ar fi fost tot în foc și sub sabie.

Iar pe noi de țară ne durea. Țara trebuia scutită de pustiiri și de năvăliri de oștiri străine.

Ar fi fost ușor lucru. Țara era a noastră, eram stăpâni pe ea, și trebuia s'o spunem și Turcilor și Rușilor că nu le dăm voie să între în țară.

Ușor de zis, dar iată că și Rușii și Turcii erau hotărâți să între cu oștile în țară la noi peste voia noastră.

Când îți intră străinul în casă, peste voia ta, ai dreptul să te aperi, acest drept îl aveam și noi.

Am fi putut să trimitem oștiri ori la Prut să împiedece pe Ruși de-a intra în țară, ori la Dunăre să împiedece pe Turci.

Dreptul însă e una, iar putința e alta. Dacă am fi încercat să oprim pe Ruși, n'am fi putut. Oștile lor sunt mari și multe. Ei și-ar fi făcut loc cu de-a-sila și tot ar fi intrat în țară. Iar atunci s'ar fi purtat cu noi dușmănește.

Dacă am fi încercat să oprim pe Turci, ar fi însemnat că le suntem dușmani și că ne-am răsvrătit. Și dacă s'ar fi întâmplat la urmă să bată Turcii pe Ruși — cum i-au și bătut la Plevna și cum i-au mai bătut și într'alte răs-

boaie — n'am fi ajuns tot pe mâna lor, n'ar fi fost tot cântecul cel vechiu?

Iar să te împotrivești în două părți, și la Dunăre și la Prut, ar fi fost faptă de nebun.

Aceasta ne erà acum nedumerirea. Cu binele nu puteam face nici pe Turci nici pe Ruși să nu ne calce țara. Cu răul nici atâta.

Să le fim și unora și altora într'aceeaș vreme prieteni, erà rău. Să le fim amândurora deodată dușmani, erà și mai rău.

Să stăm cu oștirile de-o-parte la munte și să lăsăm țara pe mâna Rușilor și a Turcilor, erà faptă de om slab. De ce avem oștire bună și vitează? Ca să steà de-o-parte prin munți, în vreme ce în țară erà răsboiu și puștiire?

Dar să băgăm oastea în foc erà și mai rău, căci trebuià să ținem partea, ori Turcilor, ori Rușilor.

În vremurile acelea nu știam unde ne stă capul. Ne erà, cum zice vorba, greu la deal și rău la vale. Înainte foc, îndărăt apă mare. Nu puteam merge nici încolo nici încioace, iar dacă stăteam pe loc ne ajungeau amândoi de-odată.

III.

Țara întreagă își puse atunci toată nădejdea în Domnitorul ei. Erà un om cu minte și chibzuit, și El aveà să știe cum să scape țeara de primejdii.

Cum o zice El, așa să fie.

Asta însemnà, că Țara aveà deplină încredere în cuminția Domnului și în sufletul Lui de bărbat, care știe cum să rupă lucrurile într'un fel, și mai ales în inima Sa cea mai presus decât toate doritoare numai de binele și de fericirea țării noastre.

Dar cu atâta erà mai greu lucru pentru Domnitor. Dacă lucrurile, așa cum le-ar fi hotărît El ar fi eșit rău, dacă ne-am fi încureat într'un rășboiu fără noroc și dacă țara ar fi fost asvârlită într'o stare mai rea decât mai înainte, toată răspunderea pentru relele aduse ar fi căzut pe capul Domnitorului.

El a zis să facem așa.

Și așa a făcut Domnitorul nostru.

A chibzuit singur, s'a frământat zile și săptămâni întregi cu gândurile, judecând în sufletul Său bunele și relele pe cari ni le-ar puteà aduce prietenia ori dușmănia fie cu Rușii,

fie cu Turcii. A cumpănit părerile oamenilor luminați și pricepători, a ispitit gândurile mulțimii din țară, a cerut sfatul bătrânilor țării și prin scrisori a cercetat gândurile celor mai ispitiți oameni într'ale politicei.

A voit să le știe pe toate, ca să Se încredințeze și de ceea ce-ar face alții fiind în locul Său.

Mai întâiu a adunat pe toți bărbații noștri cei mai cu pricepere întru cârmuirea țării și s'a sfătuit cu ei. Din nepotrivirea lor în gânduri se vedeà lămurit ce încurcătură dase peste noi. Unii găsiu cu cale, să lăsam țara deschisă, în drumul oștirilor rusești și turcești, iar oastea noastră să se adune în munții Olteniei.

Alții se luptau cu gândul că ar fi mai bine să ne dăm pe partea turcilor, că de vor birui Turcii nu ne va fi mai rău de cum ne-a fost; iar de nu vor birui, Rușii tot nu ne pot face răul ce ni-l pot face Turcii, nu ne pot mări birul, nu ne pot surpà așezămintele țării.

Iar alții se străduiau cu povața, să ne dăm pe partea Rușilor, să ne

mântuim odată de Turci, scăpând țara de bir și de stăpânire.

Toți aveau dreptate și temeiu în spusele lor.

Cei ce voiau prietenia cu Turcii aduceau ca temeiu grija lor de neizbândirea Rușilor și de multa supărare apoi a Turcilor și a răsbunării lor.

Cei ce năzuiau spre Ruși aduceau ca temeiu oștirea noastră. Acum avem oștire, nu ca alte dăți, când s'au mai învălmășit Rușii cu Turcii, și când noi n'aveam oștire de loc. Acum oștirea noastră putea să ție piept cu Turcii. Și avem și un Domn cu minte și cunoscător într'ale purtării de răsboaie, ziceau ei.

Așa erau împărțite gândurile oamenilor. Iar Domnitorul tot nelămurit eră.

IV.

Pe acele vremuri Domnitorul avea de cel dintâiu sfetnic al Său pe Ion Brătianu. Acesta, ca și Domnitorul, se încredea orbește în oștirea țării și se bizuia pe puterile ei.

Brătianu da tot aceleași povețe Domnitorului, pe cari Insuși Domni-

torul le găsisse c'ar fi mai bine, adecă să facă un legământ priincios cu Rușii pentru trecerea lor prin țară, dar preținie să n'aibă cu ei nici în clin nici în mână. Iar oștirea noastră să se adune toată în Oltenia, ferindu-se din calea Rușilor, ca să se vadă, că ea nu ține nici cu Rușii nici cu Turcii.

Și Domnitorul s'a hotărât așa: a făcut legământ cu Rușii. Le da voie să treacă prin țară, ca ori căror drumetri, fără să-i aibă nici prietini nici dușmani.

Dar pentru asta, Turcilor le-a sărit țandăra.

Par'că erau de pe altă lume, așa nu voiau să înțeleagă silnicia care ne-a făcut să lăsăm pe Ruși să treacă prin țara noastră. Părintele Domnitorului, Prințul Anton, zisese că de vom da voie Rușilor să treacă Prutul, Turcii ne vor găsi pe jumătate vinovați și ne vor țineă măcar pe jumătate de dușmani ai lor. Când colo, Turcii ne-au găsit vină deplină și ne-au ținut dușmani pe de-a întregul.

Abià sosiră Rușii la Dunăre, și într'o zi Osman pașa, mai-marele Vidinului, a și început să-și arete colții.

Fără să le dăm măcar pricină de bănuială că le voim răul, Turcii lui Osman au sărit cu tunul și-au început să bată Calafatul. Apoi au început să bată toate orașele de pe lângă Dunăre, arătându-ne vrăjmășie îndesată și cu vârf.

Acum se schimbaseră lucrurile.

După legămintele noastre cu Turcii ei aveau să ne apere țara, că eră sub stăpânirea lor. Dacă le-am fi arătat noi vrăjmășie și am fi tras noi dințaiu cu tunul; ar fi zis toată lumea că ne-am răsvrătit și am lovit pe stăpânii noștri. Și dacă ne-ar fi bătut în războiu; nimeni nu ne-ar fi dat dreptate, cum nu dai celui ce ridică mâna asupra mai marelui său.

Dar acum ei ridicaseră mâna asupra noastră, ei care aveau datoria să ne apere.

Iar noi aveam dreptul să ne apăram, și să facem războiu cu ei. Și nimeni nu ne-ar fi făcut vină dintr'asta. Și chiar de ne-ar fi biruit ei în războiu, ar fi sărit lumea să ne mântuie și să nu ne lase urgiei lor, întocmai cum aperi pe cel slab când cel tare îl bate fără nici o vină.

Erà acum altă foaie. Inima Domnitorului a crescut de bucurie, văzând cum s'au schimbat în bine lucrurile și că singuri Turcii și-au tăiat apa de la moară.

Dacă Turcii voesc rășboiul, să-l aibă!

Țara erà amărită pe Turci de câte ne făcuseră de veacuri, și acum oștirea ne erà voinică și doritoare de luptă, iar Domnitorul atâta dorià să-și boteze oștirea în foc vrăjmășesc.

Indată după pornirea vrăjmășiei din partea Turcilor, începută de Osman, întreagă țara românească s'a cutremurat de bucurie, că Turcii singuri ne au cerut rășboiul. Toți ne-am aflat gata să sprijinim pe Domnitor și cu tot sufletul să-l ajutăm întru purtarea rășboiului.

Țara noastră s'a rostit neatârnată de stăpânirea turcească, iar Domnitorul ieșit de sub poruncile Sultanului și nesupus decât lui Dumnezeu și legilor țării noastre. Toți într'un gând am cerut ștergerea birului ce l-am dat Turcilor și printr'asta am rupt toate legămintele ce le făcuseră strămoșii noștri cu Turcii.

Până atunci am fost supt un fel de epitropie a Turcilor, eram crezuți slabi și având nevoie de apărare străină. Acum ne-am scuturat jugul epitropiei. Dar trebuiă s'arătăm într'un rășboiu, că într'adevăr n'avem nevoie de ea, că ne putem țineă pe picioarele noastre și că suntem destul de tari să ne apărăm noi singuri.

V.

Rășboaiete pe lângă pustiire și foc în țară, pe lângă moarte de oameni, de sărăcie, de boale și de foamete, aduc și spaimă multă. Adeseori spaima face mai mult rău țării decât rășboiul însuși.

Oamenii își lasă casele și fug, negustorii își curmă negustoria, și toată lumea umblă zăpăcită. Se sperie unii de vorbele altora, și chiar cei mai cu suflet când văd pe unul și pe altul că-și adună avutul și fuge, își pierd firea și fac și ei ca fricoșii.

Peste capul nostru trecuseră atâtea rele aduse de rășboaiete, încât am umblat vecinic cu ghița 'n sîn.

Când au început să curgă oștile rusești spre Dunăre, țara noastră se

răscolii de spaimă și de groază. „Au să treacă Turcii, să ne pustiască țara“, ziceau bătrânii cari o mai pățiseră.

De obicei când aveau răsboaie cu Rușii, Turcii apucau Rușilor înainte și le ieșau întru întâmpinare în țară la noi. Două locuri le erau mai cu priință pentru întâmpinare: Giurgiul și Calafatul.

Giurgiul a fost până acum vr'o cinci-zeci de ani, cuib turcesc în țara noastră. El și Brăila erau orașe ale Sultanului pe pământul Românilor, și într'aceste orașe aveau chiar și biserici Turcii. Acum erau ale noastre cu totul.

În fața Giurgiului e cetatea cea tare a Rusciucului, iar în fața Calafatului e Vidinul, cea mai puternică cetate turcească dela Dunăre. Și le eră cu îndemână turcilor, să treacă în țară la noi, acolo unde aveau sprijin la spate, cetăți puternice.

Dela Giurgiu, Turcii puteau înaintă iute și de-adreptul spre București, în vre-o câteva ceasuri; iar dela Calafat — după obiceiul cum poartă ei răsboiul — sosiau în coastele Rușilor, cari se ngrămădeau la Dunăre.

Deaceea noi, înainte de a se începe războiul am adunat oști la Giurgiu și la Calafat, ca să nu lăsăm Turcii să treacă Dunărea. Și lucru de mirare, de rândul acesta Turcii n'au încercat să treacă, măcar că-și adunaseră multă putere de oști într'aceste locuri.

Dar marginea țării o duceă într'o spaimă. N'au trecut Turcii azi, dar vor trece mâne! De geaba li se spuneă oamenilor, că Turcii n'au să treacă în țară, că în drumul lor e multă oștire românească și destul de tare ca să oprească pe Turci.

Spaima îi făceă să nu se încrează în oștire. Și tot mai mult sporiă svonul, că Turcii s'adună câtă frunză și iarbă, și că e mare primejdie la Giurgiu și la Calafat.

Locuitorii din părțile acelea fugiră; cei din București nu vedeau decât Turci și se grăbiau să-și încarce averile în căruțe și s'apuce prin văile Prahovei, ba să treacă și munții la Brașov.

„A fugit Vodă?“ întrebau unii. Și se mirau că Vodă n'a fugit din București. Eră adecă obiceiul, mai înainte, când Domnii erau slujbași plecați ai

Turcilor și lipsiți de oștire, să-și adune averea și să plece la Brașov, când se isvodeau răsboaie și năvăliri de Turci.

Acum însă aveam oștire multă și vrednică, iar Domnul nu erà slujbaş al Turcilor de azi pe mâne. Dar noi încă nu ne obicinuiserăm cu gândul, că avem oștire și altfel de Domn. Vedeam oștirea și n'o vedeam, și nu ne venià să credem că o avem. Nu ne cunoșteam puterile.

Rămânerea Domnitorului în București, mai domolià spaima. Dacă Lui nu i-e frică, ziceau cei mai fără pricepere, se vede că nu e primejdie. Și iarăși se gândeau, că poate la urma urmei Turcii nu trec Dunărea tocmai din pricină că oștirile noastre sunt într'adevăr tari. Cei mai necredincioși, ca Toma, elătinau din cap și nu se găseau de mirare.

Domnitorul se străduià din răsuputeri să astâmpere spaima. Când se svonise dintru'ntâiu, că de data asta s'a isprăvit cu țara Românilor, că Turcii au s'o bată cu totul și s'o aibă în stăpânire deplină, cum au țara bulgărească, și că tot pământul țării va fi luat de Turci, Domnitorul a domolit

svonul și spaima nu cu vorba, ci cu fapta. Eră adevărat în Moldova un boier, care voia să-și vândă moșiile, și Domnitorul, ca să arete țării că Turcii nici n'au să vadă țara și nici să ia pământurile, a cumpărat moșia boierului. I-a dat pe ea două milioane, cu toate că tocmai atunci îi venia peste mână să cheltuiască atâția bani. Dar cumpărând moșia, a deschis ochii fricoșilor și le-a dovedit că El așa de cu temei știu că Turcii nu vor intra în țară, încât îndrăznește să-și cumpere pământuri.

Iar ca să domolească spaima, că la Giurgiu și la Calafat e potop și perire, Insuși a plecat întâiu la Giurgiu și a stat în oraș, în vreme ce Turcii de peste Dunăre băteau orașul cu ghiulele și cu obuzuri. Apoi a mers pe marginea Dunării prin bateriile române și a intrat printre rândurile pedestri-me, care eră acolo. După acestea a mers la Calafat.

Oștirea, văzând pe căpetenia ei în bătaia focului turcesc, a prins suflet. Flăcăii noștri erau destul de inimoși și gata să intre în luptă, dar când au văzut pe Domnitor amestecându-se printre ei, îmbărbătând pe cei slabi și

lăudând pe cei îndemânatici și inimoși, le-a crescut inima de bucurie și de mândrie. Cunoșteau acum cu toții că acesta e omul pe care l-a trimis Dumnezeu să-i ducă în răsboaie cu biruință.

Iar cei slabi de înger, cari s'așteptau să vadă pe Vodă plecând din București pe valea Prahovei către Brașov, ca să fie departe de locul răului, când îl văzură plecând spre Dunăre la Giurgiu unde erà foc și amenințare, s'au mai scuturat puțin și au simțit că le vine inima la loc.

La Calafat, Domnitorul întrând într'o baterie a fost primit de Turci cu obuzuri, și un obuz a căzut la picioarele lui, stropindu-l cu pământ răscolit și rănind câțiva tunari de lângă El. Știrea acestei întâmplări a trecut prin toată țara ca o cutremurare de spaimă, iar fiorii ei au fost aducători de sănătate.

Nu se mai îndoia nimeni acum. Domnitorul își pusese Insuși capul în primejdie, semn că nu se teme de urgia Turcilor și că Insuși vrea să fie în capul oștirii Sale ca să dea piept cu vrăjmașii. Ne învrednicise Dum-

nezeu cu un Domn, cum de mult nu mai avuserăm. Au trecut mai mult de o sută de ani, de când țara noastră n'a văzut oștire românească alergând la hotare cu baioneta pe pușcă, nici Domn care să stea alături cu țara în zilele încercării. De aceea prinsese rădăcină neîncrederea în inimile noastre.

Și iată-L acum, pe cel așteptat de noi atâta amar de vreme.

Pe plaiurile țării noastre se mai găseau încă flăcăi și bărbați cu inimi pornite spre fapte viteze, firea răboinică și neînspăimântată a strămoșilor noștri nu se pierduse cu totul în nepoți. Dar au venit vremuri grele și nimeni nu le-a mai pus la încercare firea, care începuse să amorțească.

Precum e cărbunele aprins, așa ne-a fost odată inima. Cu încetul apoi cărbunele lăsat în pace s'a acoperit cu cenușă. Și zicea lumea că e stins cărbunele, că din ce a fost odată a rămas numai cenușa, care nu se mai poate aprinde. Și înșiși unii dintre noi ne amăgeam cu părerea și văzând cenușa, credeam că nu mai e scântee sub ea.

A venit însă vremea războiului. Duhul răsbunării și al vitejiei a suflat

peste cărbune și cenușa s'a împrăștiat. Și iată-l cărbunele tot aprins, așa cum îl doriaș și cum a fost el odată după spusa cărților vechi ale neamului nostru, cari vorbesc de Domnii cei mari ca Ștefan, ca Mircea și ca Mihai Viteazul.

Domnitorul a bănuit de cu bună vreme firea bărbătească a Românilor și judecând după vestitele fapte ale trecutului, nu s'a înșelat. De cu bună vreme, El a deprins pe bărbații neamului nostru cu apucăturile ostășești, făcând din straja pământescă o oștire vrednică și tare, și așteptând ziua când ar trebui să sară cu dânsa în foc pentru desrobirea neamului.

VI.

Când au început să între Rușii în țară, Marele Duce Nicolae a trimis două regimente din oștirea sa Domnitorului, ca să ne fie ajutor și să ne apere de Turci. Iar Domnitorul a zimit și le-a spus Rușilor, că Românii au destulă oștire și nu e nevoie să poarte alții grijă de țara noastră că purtăm noi destulă.

Rușii ne trimeteau după vechiul obicei oștirea să ne apere, dar lucrurile se schimbaseră așa de mult, că înșiși Rușii mai târziu după vre-o două luni, ne-au cerut oștire ca să-i apărăm de Turci.

VII.

Indată ce s'a încins războiul între noi și Turci, Domnitorul a luat însuși comanda întregii oștiri. Insuși voiă să fie în capul oștirii, pe care o iubiă ca pe cel dintâi și cel mai puternic sprijin al țării. După gândurile Sale se alcătui se oștirea, și o cunoștea și se ncredea într'ânsa, și voiă să fie cu ea alături în foc.

Până ce să treacă oștirile noastre Dunărea, Domnitorul a fost tot pe drumuri, alergând în toate părțile ca să le vadă unde stau și cum stau pe marginile Dunărei, în fața Turcilor.

Oștirea noastră eră puțină după număr, alăturând-o cu a Turcilor și a Rușilor, dar eră tare și iscusită. Atât ^{zână} ^{ce} ^{trebuie} ^{oștirii,} după puterea omenească, ca să birue, în cele o voiă lui Dumnezeu.

Erà iscusită, căci Domnitorul se strădui s'o facă deopotrivă cu oștirile neamurilor luminate și cunoscătoare într'ale răsboiului. Luase pildă dela acele neamuri, și potrivì lucrurile noastre după ale lor. Despre iscusința Românilor vă povestesc aiurea multe lucruri de laudă.

Iar tare ne erà oștirea pentru multe cuvinte. De căpetenii bune se îngrijise Domnitorul: și însuși El, omul chibzuit și priceput, erà căpetenia tuturor și a mers în răsboiu ca să cârmuiască luptele cu însuși capul Său. Ascultarea de poruncă o înțelege Românu, că nu e fire răsvrătită, și astfel oștenii noștri erau oameni de încredere, supuși și cu credință. Când vom vorbi anumit despre oaste, vom aduce pilde despre credința și ascultarea lor.

De frică nu știau Români în luptă. Un om învățat, străin, cetind odată câți dușmani și de câte părți au avut Români de-alungul vremii, și cum și-au dus ei amărîta vieță sute de ani, ca un om căzut într'o groapă cu lei, a strigat cu mirare: Cum nu le-a fost frică Românilor să trăească!

Nouă nu ne-a fost frică nici de vieață, chiar de-a fost amărîtă, și nici de moarte. Cine a zis vorba: nu da Doamne, omului cât poate răbdă, a fost Român amărît, dar Român care a putut să rabde mai mult de cât trebuie să-i dea Dumnezeu.

În urmă, oștirea ne eră tare și pentru cuvântul poetului:

Nu e nici mulțimea, nu e nici iuțimea
Care 'n bătălie încunun oștimea,

Nu e nici noroc:

Celace se bate pentru neatârnare

Are zece brațe, zece inimi are.

Inime de foc.

VIII.

Oștirea noastră se adunase în Oltenia, de cu primăvară, ca să stăvilească trecerea Turcilor în țară. Mai la urmă, după ce Turcii ne-au zădărit, cerând răsboiu, ea s'a așezat pe lângă Dunăre mai cu temei și cu vrăjmășie așteptând vreme potrivită să treacă în țara turcească.

Ea a stat tăbărîtă, de-alungul Dunării, dela Zimnicea până la Severin, resfirată în fața cetăților turcești, iar

la Calafat înglodită în mare număr, ca să ție în pază Vidinul.

Domnitorul a plecat la tabără, îndată ce s'a auzit că Rușilor le merge rău cu răsboiul și că li s'a pus Osman pașa de-a curmezișul în drum.

La tabăra dela Calafat a plecat Domnul cam pe la începutul lui Iulie și a stat acolo vr'o șase săptămâni. Nu s'a mai întors în București, ci a plecat cu toată oștirea la Plevna.

Astfel de când a plecat la tabără și până s'a întors acasă după căderea Plevnei, El a fost tot între oștenii Săi și a îndurat neajunsurile și greutatețile răsboiului două-zeci și șase de săptămâni fără întrerupere. Mai bine de o jumătate de an a zăbovit pe câmpiile de luptă, bătut de ploi și de vânturi și primejduindu-și vieața pentru binele țării.

Oștirile Lui erau gata de luptă încă înainte de Rusalii, și cu toate acestea n'au trecut Dunărea până târziu, pe la sărbătorile Adormirii Maicii Domnului. O parte din oștire a trecut rând pe rând pe la Măgurele, ca să dea ajutor Rușilor, cari se frământau

la Plevna, dar Domnitorul cu altă parte de oștire a stat tot la Calafat.

Două pricini au întârziat trecerea tuturor oștirilor noastre.

Întâiu, nevrerea Rușilor să ne luptăm alături cu ei. Dintru început ei au ispitit pe Domnul Carol, dacă ar vreă să-și lase oștirea să între în foc alături cu Rușii, sub poruncile unui general rus.

La aceasta însă Domnitorul nu s'a învoit odată cu capul. El a spus Rușilor că Românii voesc să meargă în foc alături cu Rușii, ca oaste înfrățită, nu supusă. Oștirea română nu e culeasă de pe drumuri și are o Căpetenie a ei, pe Domnul țării, și numai de poruncile Lui poate s'asculte.

Rușii adică, voiau ca Domnul să stea acasă cu generalii sai, iar flăcăii noștri să se bată pentru Ruși, sub poruncitori rusești și amestecați printre Cazaci.

Eră prea mândru Domnul ca să îngădue aceasta și-și prețuiă prea mult oștirea, ca s'o asvârle pe mâni străine.

E adevărat, că și pe Ruși nu-i lăsă mândria lor să se înfrățească cu noi. Ei, cei tari și mulți, cu oștiri vechi

și vestite, să facă tovărășie cu noi cei puțini și cu oaste abia de câțiva ani? Se credeau, și-i credeà lumea întregă, că ei vor isprăvi iute răsboiul; și lucrul e adevărat, erau tari destul ca să bată singuri ei pe Turci.

Noi am fi voit să ne batem de capul nostru: Rușii într'o parte, noi într'alta. Dar nici așa nu se învoiau Rușii. Ziceau, că le stricăm rostul lor, că ne amestecăm unde n'avem ce căută, că vom fi bătuți de Turci, iar atunci Rușii, de ciudă că nu i-am ascultat, n'au să ne mântue și să ne sară într'ajutor. Și mai ziceau că răsboiul e al lor, ei l-au început, și au să ne oprească cu sila să stăm acasă și să nu trecem Dunărea asupra Turcilor. Erà și ciuda, care-i povățuia să ne spue lucruri de acestea.

Și de aceea noi am stat pe loc, așteptând vr'o întorsătură de lucruri. Și-a venit în urmă ce-am așteptat. Rușii au fost bătuți la Plevna, și ce n'a putut mândria, a putut nevoia. La urmă, ei au fost siliți de Osman, să ne chieме într'ajutor.

Iar altă pricină care a zăbovit trecerea noastră peste râu a fost podul dela Corabia.

Rușii aveau podul lor la Zimnicea. Domnitorul voia să avem și noi podul nostru, și oștirile să treacă pe pod românesc. S'a ales locul de pod la Corabia, dar până să se isprăvească podul, au trecut vr'o patru săptămâni.

După ce s'au înfrățit oștirile românești cu cele rusești la Plevna, s'a făcut alt pod mai mare și mai trainic la Turnu-Măgurele.

X.

Iar chemarea Românilor într'ajutor și înfrățirea oștilor rusești cu ale noastre, s'a întâmplat așa:

Românii, cari păziau Dunărea au dat Rușilor tot felul de ajutoare. Băteau cu tunul de peste riu cetățile pe cari le băteau tot în aceeași vreme Rușii cu pedestrima, le ajutau să scufunde corăbiile de războiu aflătoare pe Dunăre și le înlesneau cărările în tot chipul.

Când au ajuns Rușii cu bătaia la Nicopole, cetatea turcească din fața Măgurelelor, au rugat pe Români s'o bată cu tunul. Ai noștri au bătut-o și ea a căzut în mâna Rușilor.

Cetatea Nicopolei erà sub puterea lui Osman paşa din Vidin. Osman acela care a tras mai întâi cu tunul în Români şi care a scos din pământ ţăriile Plevnei. Osman auzind că Ruşii vin spre Nicopole, a plecat din Vidin cu oştiri s'o apere.

A sosit târziu. În loc să se întoarcă în Vidin, Osman s'a abătut cu oştirea la vale şi a intrat în Plevna, făcându-şi în grabă redute de pământ şi îngropându-se cu oastea prin şanţuri.

Ruşii s'au luat după el. Dar le erà, că trebuiau să lase o parte din oaste ca bază în Nicopole, şi ei de toată n'aveau oştire multă. Ca să poată plecă cu temeiu, au scris pe o bucăţică de hârtie o poruncă, în limba rusească, către oştirea noastră dela Măgurele să treacă râul şi să păzească pe robii turci din Nicopole.

Domnitorul nostru s'a supărat. Întâi nu Ruşii aveau să trimeată porunci oştirii româneşti, apoi nu în limba rusească, pe care noi n'o ştim. Oastea română ştie numai româneşte şi n'ascultă de cât de porunca Domnului ţării.

Le-a răspuns cu binele, zicând: Vă dăm toate ajutoarele ce le cereți, dar numai aici la noi în țară, ca la oaspeți. Peste Dunăre nu trecem, și în țară străină nu vă dăm ajutor. Dacă vă suntem de folos acolo, în țară străină. Eu însu-mi voiu trece cu toată oastea, dar nu supus, nu asvârlit încolo și încioace, ci înfrățit cu voi, ca tovarăși la pagubă și la câștig.

Tocmai asta nu o voiau Rușii.

Noi ajutor nu le-am dat de data asta. Au plecat la Plevna, cum au știut, iar Osman le-a risipit oastea și i-a bătut.

Atunci au scris însuși Domnitorului, rugându-L să trimeată oștirea românească într'ajutor. Iar Domnitorul chibzuind, că Osman poate să fie primejdios, să bată din nou pe Ruși și să-i pue pe fugă și apoi luându-se după ei să între în țară la noi, văzù că nu e bine să lase pe Ruși în strâmtoare.

Și a dat poruncă unei părți din oștire, să treacă Dunărea, să ia în pază Nicopolea și să bată laturile, pentru veghiarea locurilor.

Rușii au încercat acum să se bată a douaoră cu Osman și au cerut de

la Domnitorul nostru să lase oștirea trecută peste Dunăre, să se bată alături cu ei la Plevna.

Domnitorul din nou le-a nescotit cererea și n'a voit să trimeată oștirea la Plevna. Le-a răspuns: Oștirea Mea cât a trecut dincolo de Dunăre are să ție paza cetăților, să vă ispitească marginile pe unde și cum stau Turcii, să vă facă toate câte vă sunt de trebuință, dar în foc nu o las să între. Oștirea română trebuie să știe pentru ce moare; și când va muri în luptă, are să moară pentru lauda neamului românesc și pentru binele țării românești. La Plevna, ea ar muri pentru foloasele Rușilor și pentru lauda neamului rusesc. Ea nu va intra în foc alături cu Rușii, decât ca oaste înfrățită, sub porunca mea de-adreptul.

Dar tocmai asta n'o voiau Rușii. Și s'au dus iarăși singuri la Plevna, și Osman i-a bătut din nou cu atâta cumplire, că Rușii se uitau spre Dunăre ca să vadă pe unde e drumul mai scurt.

Atunci însuși marele Duce, căpetenia tuturor oștirilor rusești din războiu, scrisese Domnitorului Carol ru-

gându-l scurt: Treci Dunărea cât de curând după toate vrerile tale.

Domnitorul erà la satul Poiana, în tabără. El a cunoscut îndată, că Rușii sunt răsbiți de nevoie și că acum îl chiamă ca tovarăș de luptă.

Erà mare cinste pentru El și pentru oștirea Sa, că-L roagă Rușii să-i scape de încurcătură. El aveà acum să alerge la Plevna, în capul oștirilor sale, și s'arate lumii ce oaste și-a făcut și cât de vrednic în lupte e neamul care îl alesese Domn.

Chiar în ziua aceea El a trecut Dunărea, cu puțini generali, și s'a dus în tabăra Rușilor.

Trebuie să hotărască felul în care se vor întovărăși oștirile Sale cu ale Rușilor, unde să se bată și cum, și cine să le fie Căpetenia tuturor, și altele multe câte trebuiesc statornicite la o tovarășie.

Acòlo, în cortul Împăratului, în sfat de generali, au început să se înțeleagă asupra înfrățirii oștirilor.

Pe atunci oștirile rusești dela Plevna erau sub porunca unui general bătrân. Lucru de înțeles, că Rușii aveau să rămâe tot sub generalul lor,

iar Românii sub un general român. Dar doi generali, adecă doi comandanți nu se poate. Capul numai unul este, Rușii ar fi voit ca generalul român, cu oastea noastră întregă să stea sub generalul rus.

Când a venit vorba și despre asta, Marele Duce a întrebat pe Domnitorul nostru, sub care general român își va lăsa oastea dela Plevna. Domnitorul răspunde, că oastea Lui are să stea deadreptul sub porunca Sa, nu sub a unui general.

Atunci se încurcă lucrurile, zise Marele Duce. Dacă vrei însu-Ți Tu — își ziceau tu, că erau prieteni buni — dacă Tu vrei să comanzi singur oastea Ta, cum să facem cu comanda? O să fie greu să ascuți de porunca unui general rus.

Fără îndoială, răspunse Domnul Carol. Eu oastea mea n'o las din mână. Și dacă eu nu pot ascultă de porunca unui general rus, zece generali ruși pot s'asculte foarte bine de porunca Mea.

Frumoase și îndrăsnețe vorbe! Dar știà de ce le spune.

Tovărășia s'a făcut. Domnul nostru a fost rugat de Împăratul să primească

la Plevna comanda peste toate oștirile rusești.

Cu timpul Rușii au adunat la Plevna oști peste oști, căci Osman s'a ținut cinci luni în redutele lui și așa cu timpul Domnul Carol aveà sub comanda Sa peste 120.000 de luptători. Românii erau a patra parte.

Oștirile înfrățite se numiau „tabăra Plevnei“ căci mai erau și alte oștiri rusești, cari se băteau într'altă parte cu Turcii, dar fără multă izbândă, căci Osman încurcase întreg războiul și în jurul lui erau înglodite oștirile cele mai multe și mai alese ale Rușilor.

2. În războiu.

XI.

Domnitorul nostru Își aveà cartierul în satul Poradim, cale de trei ceasuri pe jos până la Plevna.

Satul e sărăcăcios peste măsură, Bulgarii locuiesc în bordeie; doi-trei Turci, cari se găseau în sat și avuseră niște clădiri de lemn în chip de casă, le-au aprins când s'au apropiat oștirile de Plevna. Prin sat e un singur drum,

numai praf în zilele bune și noroi până în genunchi în zilele cu ploaie. În colo nimic, nici primărie, nici școală, nici biserică.

Domnitorul își alesese cea mai bună locuință din sat, casa unui turc care fugise. Erà la marginea satului și aveà două odăi, una fără ferestre — asta a fost făcută bucătărie — iar cealaltă cu două ferestre fără geamuri, lipită pe jos, strâmtă și scundă, așa cum sunt locuințele țăranilor prin satele sărace. Uși nu erau nici la tindă, nici la odăi, curtea erà mărișoară, dar plină de gunoaie.

Aceasta erà locuința Domnitorului nostru, a comandantului armatelor dela Plevna.

În ziua sosirii Sale, Domnitorul a lăsat să I-se facă o masă în odaie; pe patru pari bătuți în pământ, soldații au întins scânduri de brad, apoi au lipit geamurile cu hârtie, au spălat lavița turcului, iar mai spre seară au adus un pat de tabără. Astfel odaia erà mobilată gata; aveau masă, scaune și pat. Chiar în ziua aceea, în odaia aceasta, s'au adunat vre-o douăzeci de generali la sfat, bine înțeleș numai

vre-o zece au avut loc în odaie, ceilalți au stat prin tindă, iar doi au stat afară cu capul vârit pe ferestre.

Mai târziu I-s'au adus din Turnu-Măgurele scaune, pat și două mese, una de scris în odaie și alta pentru mâncare. Pe asta o aveâ în curte, într'un cort de pânză.

Pân'a fost vreme bună, Domnitorul cu suita Sa, vr'o 40 de oficeri, mâncau în curte. Când plouă; mâncau cu toții în tindă, pe rând, căci abiâ încăpeau câte șease la masă. Iar mesele lor nu erau mese de domn, nici măcar de om cu dare de mână. Mâncau din mâncarea soldaților, ciorbă și rasol, și câte odată friptură de berbec. Ouă, unt, zarzavat și altele erau aduse în fiecare zi din Turnu-Măgurele, cale de 50 de kilometri. Vorba vine, că erau aduse; într'adevăr nu le vedeau cu ochii câte 3—4 zile, iar dupăce au dat ploile și zăpada cu viscol; nu le-au mai văzut cu săptămânile.

Au fost zile când Domnitorul a mâncat pâne cu unt, și la amiazi și seara, și nu la masă. ci plimbându-se cu pânea în mână prin odac. Cam dela sărbătoarea Arhanghelilor, au început

să lipsească de toate în tabără, chiar și pânea, și atunci în cartierul Domnitorului s'au scăzut la jumătate porțiunile de pâne, așa că generalii din suită erau buni bucuroși să aibă pâne goală, și n'o aveau. Nu erà chip să aduci de ale hranei din Turnu-Măgurele; se prăpădeau prin zăpadă carele cu merinde, ba muriau de frig boii din jug și soldații cari îi mânau, ba în urmă — ca vârf la toate — vântul rupsese podul de peste Dunăre și oștirile erau ursite să piară de foame. Prin Bulgaria satele erau pustiite cu totul: după ce de felul lor erau sărace, apoi mai ținuse cu de-ale mâncării o sută douăzeci de mii de oameni timp de patru luni.

Țarul, Alexandru, care cheltuià pentru hrana sa câte o mie de lei pe zi, o duceà mai bine. Și nici masa Țarului nu erà masă de împărat: el aveà cel mult trei feluri de mâncare, cu nimic mai bune și mai bogate decât la un birt economic dintr'un orășel.

Singurul lucru pe care-l aveà cu prisos erà vinul. Cei cari fumau, o duceau rău cu tutunul. Odată într'un sfat de generali, veni repede un oficer,

scoase de sub mantă o ghiulea de tun, umplută cu țigări, și o puse pe masă. A fost un chiot și o veselie între generali, de părea că le-ai fi dat averea lumii, și săriră să îmbrățișeze și să sărute pe oficer, căci nici unul nu avusese tutun de vre-o câteva zile.

Așa eră în cartierul domnesc. În cartierul generalilor comandanți eră și mai rău.

Iar oficerii de front răbdau în rând cu soldații. N'aveau cisme în picioare, dormiau în corturi pline de noroi și rodeau coji de pâne. Căpitanii și locotenenții, pe părțile mai mărginașe, mâncau alătura cu soldații porumb copt și la prânz și la cină; apoi pâne cu brânză, cât a fost vreme bună. Iar după sosirea iernii, au răbdat vitejește și de foame și de frig.

XII.

Domnitorul nostru se sculă până în ziuă și alergă pe dealuri și făcè inspecții.

Și, cum țineau ploile într'una, el călăriă ziua întregă prin ploaie și se întorceă târziu acasă, în puterea nopții. Pierdeă drumurile, abiă răsbiă prin noroaie și orbecând printr'un întune-

rec ca iadul, sosià mort de oboseală acasă. Iar aici de cele mai multeori găsià casa plină de fum — în zilele când băteà vântul, — și neputând să doarmă în odaie, se culcà afară, în cortul din curte, și dârdâià toată noaptea de frig.

Obosit așa și răsbit de ploaie, dupăce sosià acasă și mâncà, stăteà de vorbă cu generalii sfātuindu-se. De multeori aveà să lucreze singur, să scrie scrisori miniștrilor săi, Doamnei, ori parinților, și stăteà până după miezul-noptii la masa cea de brad, tremurând de oboseală și de frig. Scrià la lampă, dar se întâmplà să se isprăvească petroleul în tabăra întreagă, și atunci trebuia să se desbrace prin întunerec și să se culce de silă. Odată aveà de isprăvit o scrisoare grabnic; erà târziu noaptea și l-se sfârșise petroleul. El a isprăvit scrisoarea la lumina chibritelor aprinzând un chibrit după altul și ținându-l cu mâna stângă de-asupra rândurilor pe hârtie. Când și-a isprăvit chibriturile, trei cutii, și-a închiat și scrisoarea.

Iar odihna, de care aveà atâta nevoie, nu erà odihnă. Toată noaptea urlau tunurile, și câte odată bubuià

câte unul așa de aproape și de grozav, încât Prințul, și generalii și toți, săriau de spaimă drept în mijlocul casei. De și obicinuiți cu vecinicul cântec al tunurilor, erau vecinic îngrijați și săriau din pat îndată ce începeau tunurile să bată mai des. Eră grija unei navele din partea Turcilor.

Apoi, toată noaptea sunau trimbițele la apel, se dà alarma, și tot satul se umplèa de soldații cari alergau cu vuet și se sbăteau ca furnicile.

A văzut însă Domnitorul nostru nopți și mai amare. Când Il apucà noaptea și viscolul pe dealuri, atunci poate de teamă să nu piarzà drumul și să deà peste Turci, poate nefind cu putință să se lupte cu viscolul, eră silit să doarmă prin șanțurile soldaților, prin bordeele taberii, prin spitale. Odată a dormit pe o năsălie de dus morții, într'un cort de ambulanță, căci n'a avut unde să doarmă într'alt loc.

XIII.

Voind deoparte să vadă Insuși starea lucrurilor pretutindeni, iar de alta ca să fie văzut de soldații Săi că stă în rând cu dânșii, unde e pri-

mejdia, Domnitorul nostru de câteva ori erà să-și piardă vieața.

Când a cercetat bateriile dela Calafat, înainte de începerea răsboiului, a scăpat ca prin minune de un obuz turcesc. Se urcase adecă pe coama șanțului, și cu ochianul se uità peste Dunăre ca să vadă cum stau așezate tunurile turcești. Atunci par'că ar fi știut anume turcii, au asvârlit un obuz drept spre locul unde erà Domnitorul. Obuzul s'a spart în fața Lui, asvârlind schije în toate părțile și împroșcând pe generalii cari erau pe lângă El. Hainele Domnitorului erau stropite de pământul răscolit de obuz.

La vâjiitura obuzului au încrămenit și soldații și generalii, știindu-l pe Domn acolo. Iar Domnul stete drept, și scoțând chipiul, l-a învârtit în aer arătând spre zidul Vidinului și strigând: Mi-e drag Mie cântecul acesta! adecă al obuzului, căci prin răsboaiele prin care a fost înainte de a fi Domn, El a stat multe zile sub bătaia tunurilor, ca ofițer și le cunoșteà cântecul.

Dacă ar fi tras Turcii cu tunul numai cu două-trei palme mai departe,

singur Dumnezeu știe ce s'ar fi întâmplat.

Se vede, că Turcii într'adevăr știau și ziua și ceasul și bateria în care va veni Domnitorul nostru. Ei aveau spioni prin toate orașele de pe marginea, Dunărei. Aceștia vor fi făcut semne cine știe cum Turcilor din Vidin să tragă pe locul știut. Altfel e greu de înțeles, cum n'au tras Turcii înainte de-a sosi Domnul și cum de-au asvârlit cel d'întâiu obuz drept spre locul acela și tocmai într'aceeași clipă. Dacă a fost numai o întâmplare, atunci întâmplării să-i mulțămim că ne-a scutit țara și neamul de-o nenorocire așa de mare.

Odată, în șanțurile de de-asupra redutei Plevnița, Domnitorul a intrat în bătaia gloanțelor și-a stat câteva minute în puterea morții. Asta a fost la vre-o două săptămâni după cucerirea Griviței.

El voiă să vadă șanțurile. A intrat în ele, s'a uitat la toate cu deamăruntul, apoi a intrat într'o baterie și a pus pe flăcăi să tragă cu tunul spre Plevnița. Turcii trăgeau cu puștile neconținut spre șanțuri, iar ai noștri răs-

pundeau. Impuşcătura, în felul acesta, ţinea şi ziua şi noaptea între noi şi Turci.

Domnitorul a trecut printre soldaţii cari stăteau pitulaţi, şi ochiau spre parapetul Plevniţei, după care steteau şi Turci pitulaţi şi pândind. Soldaţii, văzând pe Domnul lor acolo în vizuina peririi, au început să tragă din puşti mai cu inimă, iar Turcii îşi înţetiră răspunsul, aşa că se porni deodată o împuşcătură aşa de iute şi deasă, încât Domnului i-a fost cu neputinţă să mai stea acolo, mai ales că văzù în faţa lui cum a căzut trăsnit de un plumb turcesc un sergent, cu care tocmai vorbià.

Aceste pilde ale Domnului întăriau inima oştenilor şi în sufletul lor se sporià încrederea atât în Căpetenia oştirii cât şi în vrednicia lor.

În ziua luptei celei mari, Domnitorul venise cu suita Sa de-asupra satului Griviţa, ca să vadă cum I se luptă flăcăii. Răpit de vederea luptei El s'a apropiat tot mai tare, aşa că la urmă ieşise la larg pe o colină, în bătaia puştilor. El poate voià să îmbărbăteze pe dorobanţii şi vânătorii cari

se svârcoliau sub redută. Intr'adevăr flăcăii noștri săriau mai cu inimă, știind, că-i vede viteazul lor Domn. Dar răul erà, că văzându-L ai noștri, L-au văzut și Turcii, și un obuz a venit vâjiind dintr'o redută și s'a înfipt în pământ tocmai la picioarele Domnului. Iar după el, au început să curgă plumbii turcești spre locul acela. Se înțelege, Domnitorul s'a dat îndărăt cu multă părere de rău, că nu poate s'a aproape de vitejii Săi.

Iar noaptea, care a urmat acestei zile, a petrecut-o Domnul pe un deal în ploaie și fără foc. S'ar fi putut întâmpla să dea Turcii peste el și să-L prindă, ce bucurie nebună ar fi fost în împărăția Sultanului, dacă ar fi prins pe Căpetenia oștirilor creștine dela Plevna. Dar pe noi ne-a ferit Dumnezeu de atâta nenorocire, iar Turcilor n'a voit profetul lor să le facă parte de așa noroc! La întâmplarea aceasta mă voi întoarce cu povestirea.

De alte douăori s'a mai întâmplat, ca Domnul nostru să fie aproape căzut în mânilor Turcilor.

Odată, când s'a dat lupta la redutele Dubnicului, peste Vid. El a stat

cu un general rus dincoace de Vid pe o colină, dând de știre că acolo va fi toată ziua și acolo să-L caute ofițerii.

În ziua aceasta toate tunurile creștinilor trăgeau spre Plevna, ca să facă pe Osman să creadă că iarăși vom da navală de pretutindeni. Dar n'aveam gândul acesta; voiam numai să amăgim pe Osman, ca să stea cu oastea în Plevna și să nu iasă într'ajutorul Turcilor de peste râu, la Dubnic. Numai Dubnicul ne stă în gând. Și într'adevăr am înșelat pe Osman — poate asta a fost cea dintâi și cea de pe urmă dată când s'a înșelat Osman în chibzuirile lui: n'a dat ajutor celor din Dubnic, ținându-și oștirile prin redutele Plevnei gata de luptă.

Acolo, pe colină, Domnitorul stete călare, urmărind lupta dela Dubnic. S'auziă tunul pretutindeni, iar mai de aproape focuri de pușcă. El văzù pe dealurile din față-i răsărind batalioane de pedestrime turcească, de odată ca din pământ, și revărsându-se din multe părți. Abiă părăsi Domnitorul colina, și ea și fu înecată de oștirea turcească. Fusese un loc primejdios, și Domni-

torul numai cu un fir de păr a fost departe de un pas grozav al sortii!

Iar în ziua căderii Plevnei, seara Domnitorul plecase de pe șesul luptei la Tucenița la Impăratul ca să-i ducă de știre de sfârșitul lui Osman. Pretutindeni cră atunci o învălmășală de nespus, ca după o luptă mare.

Domnitorul trecu prin Plevna. Dar în învălmășală se rupse de El escadronul de roșiori care-l însoția și se pierduseră și oficerii suitei.

Eră întunerec de tot, iar Domnul călare, și abiă cu patru oficeri după el, se încurcase pe strămtele uliți ale Plevnei și nu putea să mai iasă pe șosea. Rătăciră multă vreme, iar la urmă îi cuprinse grija. Dacă Osman a lăsat oștirea ascunsă în Plevna, când a eșit astă dimineață, și dacă vr'o parte din oștirea aceea va da prin întunerec de niște oficeri străini, ce va fi? Aceste gânduri îi munciau, și grija lor se făcù spaimă când începură să s'audă împușcături dese prin marginele Plevnei.

Eră, într'adevăr, oștirea turcească, Cerchezi, ascunși, cari împușcau acum asupra companiilor de creștini, câți

fură trimiși să ție paza orașului peste noapte.

Iar Domnul tot umblă rătăcind pe cotitele uliți. Căii li se împedecau de morți și de pietri asvârlite în drum din ruina caselor bătute de Ruși cu tunul. După multă umblare rătăcită, ajunseră pe șoseaua Griviței. De aici începură s'alerge în galop. Dar nu-și vedeau nici mâna, — iar drumul plin de gropi. Calul Domnului s'a împiedecat de câtevaori, odată s'a încâlcit cu picioarele în sârmele tăiete ale telegrafului și a asvârlit pe Domn în șanț.

Mai pe aproape de sat, Domnul cu oficerii Săi au ajuns carele noastre cari duceau răniți din Plevna. Au trebuit să străbată printre care, așteptând de mulțori în șanț până se perindau carele. Iar la un car, care se prăvălise în șanț cu răniți cu tot au pus mâna înșiși oficerii ca s'adune pe bieții soldați, cari se văietau, și Insuși Domnul le-a ajutat să ridice pe un rănit în car.

Dela Grivița Domnul a luat o căruță țărănească și așa a făcut drumul până la Radenița, unde ajunse după vre-o cinci ceasuri.

XIV.

În două rânduri erà cât pe aci să fie ucis de obuzele turcești, dincolo de Vid, pe partea unde sta oștirea rusească. Odată, într'o Luni, tocmai în ziua în care cuceriră Români cetea Rahovei.

La Plevna erà o sărbătoare oștășească în ziua aceasta. Rușii sărbătoriau cucerirea Carsului, a unei puternice și înfricoșate cetăți turcești din Asia.

În valea Tuceniței, s'adunaseră oștirile creștine cu Împăratul și Domnitorul nostru. Se făcù slujba dumnezească și cântară muzicile militare. Toate tunurile au dat salve, iar buibutul lor erà amestecat cu nesfârșitul strigăt de bucurie al soldaților.

Turcii văzând adunate la un loc atâtea oștiri și auzind tunurile bubind, crezură că oștile noastre au gând de luptă și că se gâtesc de năvală. De aceea au sărit cu toții la parapel și s'au ținut gata de bătae.

După sfârșitul sărbării, Domnitorul a plecat să cerceteze niște baterii de-ale Rușilor.

Ca să-și scurteze drumul a mers printr'o vale strâmtă. De-a dreapta pe dealuri erau redutele turcești.

Eră mare îndrăsneală să treci pe acolo. Dar de vre-o trei săptămâni Turcii din redutele de pe partea asta n'au mai tras cu tunul, cu toate că Rușii îi supărau într'una cu focul lor, semn că Turcii duceau lipsă de ghiulele și cruțau puținul cât îl aveau. Redutele erau ca adormite, și numai pedestrima, ce se vedeă câte odată în dosul lor, țineă pe Ruși în loc.

Increzut în amorțeala redutelor, Domnitorul s'a încumetat să treacă în fața lor.

Dar, precum am spus, Turcii bănuind pe ziua de azi o năvală a Rușilor, mai ales că-i văzură adunați, au stat cu ochii în patru.

Abiă zăriră Turcii ceata de călăreți, și fără să-i știe cine sunt, au început să verse foc asupra lor.

Domnitorul cu oficerii au început să alerge în galop. Focul turcesc se întea mereu, căci Turcii la urmă cunoscură pe călăreți și văzură că între ei e și Căpetenia oștirilor dela Plevna, și eră deci vrednic focul pe care-l

asvârleau. Ce bucurie ar fi fost pe ei, să sfârșească de zile pe răsvrătitul ghiaur — cum îi ziceau ei, — ce plească fără preț și câtă răsplată dela Sultanul, dacă ar fi ucis pe cel ce le sta acum în coaste cu atâta bărbăție.

O bombă a căzut chiar în mijlocul călăreților. Din întâmplare n'a omorât pe nimeni.

Rușii, din baterii când văzură primejdia, încremeniră. Dar comandantul lor își veni repede în fire, și deodată începură tunurile rusești să asvârle cu nespūsă mânia foc spre redutele Turcilor.

Obuzurile sburau vâjiind și șuerând peste capul Domnitorului. El nu mai aveà putință nici măcar să cunoască din care parte vin obuzurile. Alergà în goana calului spre bateriile rusești. Iar peste El și peste călăreți erà un nor de fum de iarbă de pușcă, de nu se vedeau unul pe altul.

Când a ajuns la baterii, generalul rus îi zise: Măria Ta, ai fost salutat frumos din partea Turcilor, dar și noi le-am răspuns numai decât; dar rog pe Măria Ta să plece să nu mai stea aici.

XV.

Răspunderea pentru toate câte se întâmplau și s'ar fi putut întâmpla la Plevna, erà lăsată numai pe seama Domnitorului. Și s'a întâmplat că de câtevaori la vreme de primejdie mare, Rușii și-au căutat de sănătate lăsând pe Domnitor singur, să facă ce știe.

În ziua luptei celei mari, Împăratul cu Marele Duce și generalii ruși s'au întâlnit cu Domnul Carol pe o coamă de deal, care s'a numit după aceea „Observator“ căci mai târziu acolo venia de obicei Împăratul ca să se uite peste tabără.

Erà pela amiazi. Urlau tunurile de pretutindeni, vre-o șease sute, se umpluse văzduhul de fum, clocotiau dealurile și se rostogoliau de pe ele pietrele, de sguđuirea aerului. Și prin toate văile se vedeà pedestrime adunată pâlcuri, gata să sară pe redute.

În vremea ce stăteau acolo, s'auzi dintr'odată la stânga o răpăitură de puști și un vuet de năvală, care se tot apropià.

„Au eșit Turcii! S'au repezit pe creștini!“ strigară generalii. Alta nu

putea să fie, căci oștirile aveau poruncă să dea năvală mai târziu.

Și tot creștea vuietul și se întindea și pe de cealaltă parte. „Batalioanele lui Osman ies din Plevna, răsbesc pe Ruși și-i iau la goană. Și fug creștinii, împinși de Turci, și s'apropie pedestriimea turcească și pe urma ei aleargă rupând pământul călăreții lui Osman, ducând pustiire și potop“.

Împăratul sări speriat, generalii s'adunară pe lângă el, îndemnându-l să plece. Toți se găteau să sară pe cai, și s'alerge departe, spre oștirea de sprijin.

Domnitorul nostru nu putea să plece. Și nu voiă El a încălecat și a plecat spre vuiet, ca să vadă ce-i.

Din norocire, n'a fost nici un rău. Turcii nu ieșiseră din Plevna, călăreții lui Osman erau pe pace în tabără. Se încăeraseră Rușii cu Turcii, înainte de vreme; asta eră totul.

Domnitorul, s'a întors liniștit. Dar, dacă într'adevăr ar fi fost cum se credeă la început, cine ar fi trebuit să s'asvârle în perire?

Lupta din ziua aceasta a fost fără isbândă, Rușii au fost bătuți în toate locurile, unde au năzuit cu năvală. Noi

am fost potopiți la Plevnița. Singura isbândă a fost a noastră, la Grivița.

Pe dealul „La Observator“ așteptă Împăratul sfârșitul luptei. Eră seară. El mai iute ar fi crezut că pot curge apele la deal, decât că nu vor birui creștinii până seara pe Turci.

Dar rând pe rând îi veniră știri că Rușii au fost biruiți pretutindeni.

Sosise și Domnitorul, cu inima sfâșiată, și-i spuse ce a fost, căci El toată ziua alergase din loc în loc și eră tot la spatele oștirilor. Pe când vorbiau amândoi, veni vestea, că acum într'adevăr ieșise Osman cu oastea și cutreeră văile, împrăștiind rămășițele oștirii creștine. Nu eră cine să-i stea împotriva, căci toate oștirile noastre erau obosite și strivite.

Împăratul, de spaimă că-l ajunge Osman cu oastea, a încălecat și a plecat în galop cu generalii spre tabăra cea mai din urmă.

Sosise noaptea. Tunurile creștinilor tăcură, dar ale Turcilor din Plevna urlau încă. Pretutindeni s'auzeau vaete și răcnete de răniți — că rămaseră pe câmp vr'o douăzeci de mii de oameni răniți, morți erau peste cincisprezece

mii —, pretutindeni se vedeau pâlcuri de oșteni îngroziți, rămășițe din batalioane, tremurând de oboseală și de frig și uzi până la piele, că plouase toată ziua.

În vremea aceasta de nespasă primejdie, Domnitorul în loc s'alerge pe urmele împăratului, a plecat prin văi să-și adune oștirea, s'o întregească și să ție piept cu Osman.

El a stat toată noaptea cu Marele Duce pe un deal lângă Grivița. Și erà întuneric și ploà, și cu puțini pe lângă El, Domnitorul a petrecut toată noaptea în bătaia focurilor turcești. Flămând și obosit și cu sufletul întristat de neisbânda luptei, de perirea atâtor oameni și de ticăloasa și primejduita stare, în care au ajuns oștirile. El a rămas, fără foc, învelit în manta pe pământul gol. Nici măcar cort n'aveà de adăpostire.

Și de jur împrejur s'au auzit toată noaptea vactele răniților, cum cereau apă, cum se rugau să fie înveliți, să fie duși la spitale. Dar cine să s'apropie de ei? Pe de-asupra lor sburau plumbii turcești.

Amărâtă noapte a mai fost aceasta pentru Domnul Românilor. Oștirea Sa

împrăștiată și strivită și Turcii neclintii din locul lor. Și dacă peste noapte vor sosi Turcii, cum să se apere? Insuși El, pentru paza Sa, avea numai un batalion. Puteau să-L înconjoare Turcii, să-L prindă, să-L omoare.

Iar mâne ce va fi? De unde s'aduci oștiri proaspete? Periră bieții Români cu nemiluita, și mâne cum vor mai stă împotriva lui Osman? Mâne, fără îndoială, îi va isbi Osman. Acum, noaptea, l-au ținut pe loc ploaia și oboseala, căci și ai lui s'au luptat toată ziua.

Aceste gânduri munciau sufletul Domnitorului. Cu ce nădejde porniseră ai Săi astă dimineață, și iată ce s'ales de ei. Și par'că l-se pustiise pământul, și i-se întunecase mintea de supărare și de grijă.

XVI.

Dar grijile cari L'au muncit după căderea Plevnei!

Când ai scormonit un furnicar, ți-e de mirare iuțimea alergării și învălmășala furnicilor, cum dau una peste alta, pleacă înainte, se întorc, iarăși

pleacă înainte, se rostogolesc și cad, se îngrămadesc fără rost și aleargă nedumerite și cu firea pierdută.

Așa a fost la Plevna, după căderea ei. Eră un vălmășag, de nu puteai să-i mai dai de căpătâiu.

Ici batalioane alergând cu musica în frunte, chiotind și dând peste căruțe cu răniți, resturnându-le peste morții adunați grămadă, dincolo pâcuri de robi turci, pe drumuri tunuri stricate, puști aruncate, cai morți, boi trăgându-și sufletul, căruțe răsturnate, răniți târându-se printre soldații de pază, vite speriate, dând peste batalioane, vizitii mânând caii în fuga mare, femei țipând și căutându-și copiii, bătrâni răsturnați de mulțime, și toți se împingeau, se striviau, neștiind de unde vin și unde se duc, și eră țipăt, și răcnet și cântec de muzici și chiot, și vai de lume.

Și alergau oficerii, călcând lumea în picioare ca să deă porunci și să liniștească lucrurile, și le încurcau și mai rău; și Cazacii beți băteau cu paturile puștii și'n dreapta și'n stânga, plesniau cu biciul în mulțime călăreții de pază, veniau cu vuet în goana cailor

tunarii cu tunurile și nu se uitau peste cine dau. Iar cine erà răsturnat acolo rămâneà și treceau peste el, și cădeau clae peste grămadă cu toții.

Nici a doua zi, nici a treia zi nu s'a potolit învâlmășagul. Toate oștirile se îngrămădiseră în Plevna; oștirile lui Osman și locuitorii turci ai orașului mai sporiră furnicarul. Erau vr'o două-sute-două-zeci de mii de oameni, toți cu capul pierdut, unii de bucuria biruinței, alții de zăpăceala robiei.

Impăratul Rușilor a plecat a treia zi după căderea Plevnei, spre București. Marele Duce al patra zi cu toți generalii ruși, și au lăsat pe Domnitorul nostru singur, să facă rânduială în amarul acela de amestecătură de oameni.

Trei luni, cât a stat El la Plevna, cârmuind luptele și stăpânind tabăra n'a avut atâta de lucru și atâta bătae de cap ca acum.

Două săptămâni a tot alergat și a pus la cale lucrurile, și de abià a isprăvit.

Trei griji îi erau mai aproape de suflet. Ce să facă de acum cu oștirile românești, cu robiții turci și cu răniții.

De oştirile Ruşilor n'aveà să mai poarte grije. El a fost chemat de Ruşi să ia comanda şi peste ei până la căderea Plevnei. Acum el nu mai erà Căpetenie, iar Țarul puteà să-şi trimită oştirile unde o voi. Şi le-a şi trimis într'altele părţi să se lupte.

Grija o aveà numai de oştirea noastră. Se frământà cu gândul s'o trimeată de acum la Vidin ca să-l bată. Erà însă târziu în iarnă, spre Crăciun, viscol şi vreme aspră, podul peste Dunăre rupt şi hrană nu se găsià. Puţin-tica oştire, ce plecase mai înainte şi bătuse Rahova, stătea întroenită de zăpezi.

Grija robiţilor turci o lăsase Ruşii, toată, pe seama Domnitorului. Erau vr'o patru-zeci de mii de oameni. Nu erà nici hrană pentru ei, nici locuri de adăpost, nici lemne de foc. Trebuiau duşi, rând pe rând, la Turnul-Măgurele, ca să robească până la sfârşitul războiului în țară la noi şi în Rusia.

Dar dusul lor cereà pază de oşti, merinde şi trudă. Ruşii nu s'au mai gândit la nimic, i-au lăsat pe cap Domnitorului, să-i ducă unde-o şti şi cum o şti.

Și așa a trebuit să rupă din oștirea noastră o parte, ca să care robii. Porniau pe robi câte două mii, câte cinci mii de odată, iar ca straje pe cale, plecau călărași și dorobanți, câte un regiment ori două.

Cât amar au mai suferit acești robi, cei mai mulți goi și fără bucațică de pâine, drum de cinci zile în puterea iernii! Și cât au suferit și flăcăii noștri, siliți să care robi pe o vreme grozavă cum se pornise atunci.

Și altă grijă și mai mare o avea Domnitorul cu răniții și bolnavii. Erau și Turcii vr' o zece mii, și de ai noștri, Ruși și Români, pe atâția. Și nu erau căruțe ca să-i ducă la Măgurele, și nu erau doctori și hrană; nu erau lemne, nu erau haine de învelit.

Dar, cu încetul, Domnitorul Carol le-a dus la plinire pe toate. El n'a voit să plece din Plevna, pânăce n'a văzut la adăpost pe toți robiții turci, pe toți răniții și bolnavii, și a plecat cel mai de pe urmă din Plevna.

Cu câtă alergătură și cu ce bătaie de cap l'a dus la plinire pe toate, numai El și Dumnezeu o știe.

XVII.

Soldatul rănit are nevoie de mângâiere, cel slab de încurajare, iar cel vrednic așteaptă laudă.

Domnitorul a avut nu numai o deosebită dragoste să mângăe pe răniți, dar mai ales și-a făcut obiceiul, pe timpul războiului, să meargă pe fiecare zi prin spitale să vadă răniții.

Își iubiă flăcăii, și l-se sfâșiă inima văzându-i perind, fără să le poată ajuta. Și nu numai de Români, ci și de Ruși și chiar și de Turci purtă grije tot deopotrivă.

În spitalele noastre, de pe lângă Plevna, Turcii răniți aveau tot aceeași îngrijire ca și Români, mai ales că noi suntem din fire mai îngăduitori și mai buni cu sufletul și apoi voiam să arătăm lumii că nu suntem sălbateci, cum se străduiau dușmanii să ne scoată nume. Multe rele ne-au spus Turcii după războiu, bârfindu-ne ca dușmani biruiți, dar asta una ne-au lăsat-o curată ca soarele: că ne-am purtat cu ei mai bine de cum au fost ei vrednici.

După fiecare luptă, Domnitorul alergă la spitale, fie ziua, fie noapte,

pe vreme bună ori pe viscol, ca să vadă cu ochii cum sunt îngrijiți oștenii. Și erau vrednici de milă și de iubire bieții noștri băieți, că se băteau cu inimă. Ar fi fost vrednici să-i purtăm pe palme și să-i culcăm în sân, pe timpul războiului, dar nu eră cu putință.

Se duceà pe la paturi, întrebà pe răniți ce dureri au, îi mângâià, le puneà decorațiuni pe piept și rugà pe doctori să aibă în părintească pază pe răniți. Iar oștenilor le creșteà inima, văzând cum Domnul țării le pipăià rana, le desmerdà fruntea ca o mamă copiilor ei și Insuși le aduceà paharul cu ceaiu, și Insuși gustà dintâiu din ceaiu cu lingurița și apoi îl dà flăcăului.

Când vedeà pe vr'unul într'un pat prea tare, porunceà să i se aducă paie ; aduceà El însuși câte o plapomă și înveleà pe câte unul, le ajutà să se mai ridice și să-și puie iarăși capul pe pernă. Și când mai dintru început, răniții se siliau să se ridice în pat, văzând pe Domnitor intrând, — că nu voiau, bieții, să steà culcați în fața Lui. — El îi oprià : „Nu te ridicà, dragul meu“, ziceà, „când sunteți sănătoși Mă ajutați voi pe Mine, iar acum trèbue să v'ajut Eu pe voi!“

Cu astfel de Domn nu erà lucru de minune că mergeau băieții la răsboiu ca la nuntă, cum zice Peneș Curcanul. Iar ce aveau oștenii pe inimă a spus-o așa de frumos un pui de dorobanț din Putna. Pe acest dorobanț l-a întrebat doctorul glumind: „Ia spune, prietene, e bun om Domnul Carol?“ Iar dorobanțul, dând din cap: „Bun dom'le doctor! Să-L ție Dumnezeu! Pentru un om ca El nu-Ți pare rău că trăești, dar nu-ți pare rău nici că mori!“

Vroind să crute sănătatea oștenilor, El se străduia să le înlesnească vieața, după cât Il iertau împrejurările. Nu vi-le pot înșiră toate înlesnirile acestea, dar vă spui una ca să le judecați pe toate.

Prin șanțurile de dinaintea redutelor turcești se schimbau străjerii noștri dimineața. Turcii erau la o asvârlitură de băț și trăgeau spre flăcăi în vremea schimbării străjilor.

Bieții străjeri aveau grea vieață. Nu e glumă să stai o noapte întreagă, pe viscol și pe ploaie, sub ochii Turcilor.

Domnitorul într'o zi — pe vremea când plouase săptămâni de-arândul — a găsit corturile ambulantei pline de

bolnavi. Erau tot strejeri din șanțuri. Multora le degeraseră picioarele așa de rău, că doctorii trebuiră să le spintecă cismele, ca să scoată picioarele din ele.

El i-a îmbărbătat și i-a mângăiat, apoi dete poruncă să se schimbe de aci înainte mai des străjile prin șanțuri.

Și s'au schimbat mai des, cu toate că printr'asta se sporise alergătura și grija oficerilor.

În toate scrisorile Sale Domnitorul se plânge într'una de soarta oștenilor, și nu eră scrisoare în care să nu pomenescă de ei, cu tânguire și cu rupere de inimă. Și chiar când le mergea bine flăcăilor, El tot se plângea, că „soldații mei sufer grozav“ și-i laudă mereu și iarăși îi plângea. Asta e obiceiul inimii părinților, cari se tem și de umbră și de soare că le-o face rău copiilor lor.

Odată, prin spitale, întrebând, după obicei, pe oșteni, ce le poftesc inima, că li-se va da tot ce li-se poate da în tabără, oștenii sficioși și mulțumiți cu puțin, îi răspunseră: Nimic, Măria Ta, avem de toate. Dar ici colo câte unul a răspuns, că ar vrea o țigară.

El nu s'a gândit la asta, căci nu fumează, și n'a zis nimic atunci, dar a scris fără preget în București, și la vr'o câteva zile a sosit o mulțime de tutun trimis de Doamna Elisabeta. Tutunul s'a împărțit celor de prin spitale, ca să le fie pe multă vreme; cât a rămas s'a împărțit flăcăilor din tabără.

Cine fumează pricepe ce bucurie a fost pe cei din spitale, având tutun: își mai alungară uritul, se făcuseră mai vorbăreți și suferiau durerile mai în liniște.

Erà un lucru de nimic, la urma urmei. Dar inima îngrijită și binevoitoare tocmăi dintr'asta se cunoaște, că nu trece cu vederea, ba chiar pân-dește toate lucrurile fie cât de mici, cari pot face bucuria altora.

XVIII.

Pe oștenii vrednici, Domnitorul i-a avut totdeauna în mare cinste.

Îmi aduc aminte de o întâmplare, care arată și cum e soldatul Român și cum e inima Domnitorului.

Într'o zi sta Domnitorul într'o baterie la Calafat. De-odată se pornesc Turcii cu obuzurile, și un obuz trânti

la pământ pe un tunar, umplându-l de noroi. Nu-i făcuse de altfel nici un rău. El a sărit repede în picioare, și văzând că Domnitorul se uită drept la el și, parcă încruntat, i se părù că-l muștră pentru mantaua înoroiată. Domnitorul se uită însă cu spaimă și cu milă, să vadă dacă l-a rănit obuzul.

„O curăț numai decât“ zise flăcăul și începù să dea cu mâinile pe manta; și cu toate că veniau plumbii șuerând, el stă în calea peririi și nu se gândiă să se ferească de ele, ci numai să-și curețe mantaua. Și erà speriat și cu inima sărită, nu de obuz, ci de muștrarea Domnitorului.

Iar Domnitorul l-a bătut pe umăr și l-a lăudat cu multe vorbe frumoase, spunându-i ca trebuie să se gândească mai întâiu la vieață, nu la manta și la supărarea Domnitorului, dar că se bucură că are astfel de oșteni.

Înainte de răsboiu, noi aveam o singură medalie „Virtutea militară“. Ca neam pe jumătate robit, noi n'aveam voie să batem medalii.

Dupăce țara s'a rostit neatârnată și s'a smuls de sub stăpânirea turcească, noi ca stăpâni pe capul no-

stru, am început să ne purtăm ca stăpâni.

Domnitorul a bătut o medalie „Steaua României“, cea dintâiu a noastră ca neam liber, iar soldații cari au primit această medalie, au căpătat și capătă o pensie pe an.

Apoi, a mai bătut una „Trecerea Dunării“, care s'a dat ca de aducere aminte soldaților, cari au trecut în țara turcească. Medalia aceasta o cunosc toți, câți au ostășit în tabără pe atunci.

Iar pe vremea războiului a mai bătut o medalie a „Apărătorilor independenței“.

Cei mai tineri dintre câți cetesc cartea asta, să bage bine de seamă, câte greutateți și câte amaruri au dus bieții noștri flăcăi în războiu, și când vor vedeà prin sat pe vr'unul mai bătrân, de pe vremea războiului, cu medalie pe piept, să-și aducă aminte că medaliile sunt semnul unei mari vrednicii, și de aceea în mare cinste să aibă medalia și pe omul care o poartă și să se uite la el ca la o icoană. Cine i-a dat-o, a știut El bine de ce i-o dă.

E adevărat că medalia e numai o bucațică de aramă ori de argint, — cum zic ceice n'o au. Dar și crucea pe care o sărută milioane de oameni, e numai o bucațică de lemn; și sfântul patrafir, sub care ne punem capul, e numai o bucațică de pânză. Nu pânza, lemnul, ori arama au preț pentru noi: ele sunt semne sfinte, și nelejuite e omul care nu le bagă în seamă.

Domnitorul a purtat mare grije să împartă semne de vrednicie oștenilor Săi, și de multeori însuși El a prins cu acul medalia pe pieptul câte unuia. Mare lauda pentru aceștia, și cu bună dreptate se pot mândri cu medalia, când o pun pe haină în zi de sărbătoare.

Dorobanții moldoveni, cei mai din susul țării, au fost cei dintâi cari s'au apropiat de focul turcesc la Giurgiu și la Oltenița.

Când au plecat spre Calafat, și-au făcut drumul prin București. Aci s'au adunat pe câmpul Cotrocenilor, și când a venit Domnitorul să-i vadă, au ieșit din rând toți flăcăii cari au făcut vrednicii, chemați pe nume de căpitani lor. Iar Domnitorul le-a pus tuturor pe piept „Virtutea militară“ de argint.

Nu știu cum or fi alții, dar eu mă cutremur și mă simt petrecut de fiori, când văd ori citesc lucruri de acestea. Și când mă gândesc, cum au ieșit atunci dorobanții noștri, mândri și voișnici în fața Domnitorului și a multor generali, și cum au stat drepti ca bradul, și cum a tresărit flăcăul când a auzit strigând „Ion al Stanei!” — iar acel Ion erà el — și cum l-a măsurat cu ochii Domnitorul, și cum l-a lăudat în auzul a mii de oameni, și cum mii de oameni i-au chiotit „să trăiască!” — când mă gândesc la acestea toate, îmi vin lacrămile și mă simt așa de vesel, că par'că eu aș fi flăcăul acela.

Frumoasă soartă au avut acești dorobanți, și mare zi de bucurie le-a hărăzit Dumnezeu.

Dar și mai mare bucurie a avut, tot în ziua aceea, un biet de tunar moldovean. El erà scris pe listă să fie decorat. Nu putuse însă bietul să vie cu ceilalți în rând. Zăceà în spital, lovit de o schijă de obuz. Dupăce Domnitorul a isprăvit cu toți cei de pe câmpie, a zis către generali! „Mai avem un flăcău, în spital. El n'a putut să vie la noi; să mergem noi la el!”

Și Domnitorul împreună cu D-na Elisabeta — că erà și Ea la paradă — și cu generalii după El, au mers la spital, au intrat în odaia rănitului și apoi Însăși Doamna Elisabeta i-a prins pe piept, „Virtutea militară“ de argint.

Fericită zi de aducere aminte pentru acest tunar!

XIX.

V'am povestit înainte, despre locuința Domnitorului. Mă întorc iarăși cu povestea, la neajunsurile și oboșelele pe cari le-a îndurat mai târziu în iarnă, după ce au dat ploile și viscolul.

Inspecțiunile cele lungi și nesfârșite îl obosiau zi cu zi. Oștirile creștine își aveau tabără pe o lungime de vr'o cinci-zeci de kilometri, de jur împrejurul Plevnei, iar Domnitorul le cercetă în fiecare zi, odată pe ale Românilor, odată pe ale Rușilor.

Domnul erà tot pe dealuri și prin văi. Zile întregi nu se da jos din șea; mâncà prin redute, și prin șanțurile oștirii, unde-l apucà vremea mesei ori foamea.

Soției Sale, Doamnei Elisaveta, îi scria într'un rând: „Eu sunt sănătos, dar mă cam doare mijlocul de statul în șea. Alaltă-ieri și ieri am alergat toată ziua și am dormit pe un pat de tabără. Bine înțeles, am dormit îmbrăcat“.

În ziua căderii Plevnei dela patru dimineața a fost tot călare și tot în goana calului până târziu în puterea nopții, și când a ajuns acasă s'a asvârlit îmbrăcat pe pat, frânt de oboseală, și nici nu și-a adus aminte că nu mâncase nimic cât a fost ziua de mare. CU Cluj / Central University Library Cluj

Altă dată scria: „Cu sănătatea mă laud bine, dar mă dor toate oasele, din pricină că patul din odaia mea e prea strâmt, de n'am unde să mă învârtesc, iar așternutul e tare ca piatra“.

După ce se întorcea din inspecții seara abia apucă să mănânce pe fugă și plecă ori la Impăratul ori la Marele duce, să se sfătuiască. Abia se ținea pe picioare de ostenit, stând de vorbă cu ei. Iar când se întorcea acasă în puterea nopții pe 'ntunerec ca 'n mormânt, abia se mai lupta cu drumul.

Ulița prin Poradim era într'asa de ticăloasă stare, că trăsura și caii

Domnitorului acu-acu se vedeau în primejdie să se scufunde în noroi și să nu mai iasă din el. Ba erà primejdie, ori să se răstoarne trăsura în gropile drumului, ori să se încurce între mulțimea de cară și de căruțe ale oștirii, înțepenindu-se între ele încât să n'o poată vizitiul descurcà până a doua zi. Pe lângă gropi și bălți, drumul mai aveà o piedecă, erà plin de cai morți, cari periseră de oboseala drumului. Pe mulți i-au dat vizitii și soldații la o parte, pe sub garduri, dar cei mai mulți erau pe mijlocul uliții așa, că nu puteai răsbi cu trăsura de mulțimea lor.

Domnitorul făceà pe jos de cele mai deseori drumul dela locuința Sa, dela un capăt de sat, până la a Impăratului.

Se întorceà numai noroi acasă. I s'a întâmplat de a căzut în noroi și El și generalii de după El. Impăratului i s'a întâmplat odată de a căzut cu cal cu tot, și-a fost un noroc că nu și-a frânt gâtul.

Iar după ce ajungeà acasă, Domnitorul scrià ori scrisori, ori porunci oștirii, și se nevoià cu trebile de acasă ale țării.

Cuptorul făcea fum, și Domnitorul nu putea să doarmă în odae. Se culcă în cortul din curte, pe vreme de iarnă. După ce a început viscolul a fost și mai rău.

Iată vorbele Sale: „Cum ningeă toată noaptea viscolind, zăpada eră a doua zi până în brâu. Și viscolul batea cu toată urgia. Prin toate crăpăturile odăitei unde e patul de tabără, al meu, răsbiă zăpada în odăiță și mai ales la prag și prin tindă cât e de mare, eră atâta zăpadă înghețată, în cât servitorul de de-afară nu putea deschide ușa. Eu trebuia să mă trudesesc să dau într'o parte zăpada. Aveam în odae un scaun de fier, și cu spațele scaunului începeam să îndepărtez zăpada, ca și cu o lopată. De făcut foc nici vorbă nu eră, căci viscolul, suflând pe coș, asvârleă afară focul din sobă“.

Viscolul a ținut așa vro trei săptămâni.

Dar chiar și voinde să facă foc în sobă, pe vreme liniștită, nu eră cu ce să-l facă. Tot Domnitorul Insuși spune:

„Din pricina vântului ascuțit și tare, și mai ales din pricina lipsei de

lemn, nimeni nu mai face foc în case; nimeni nu mai poate fierbe mâncare. Singura hrană ce mai avem, pâinea, e aproape de sfârșite. Mai spre seară vântul din cât batea de cu mânie, a început să bată și mai tare. Și cât a fost noaptea de lungă eu am tremurat de frig și n'am putut să mă încălzesc. În odaie bate vântul ca pe câmpie, și-am fost silit să pui un scaun peste plapomă în pat, căci altfel vântul mi-ar fi luat plapoma de peste mine“.

Pe viscolul acela, când nu puteau face foc în casă, Domnitorul cu oaspeții Săi, generali și prinți ruși ori străini, mâncau în cortul din curte. Vântul sguđuia cortul ca pe un steag și se luptă să-l răstoarne ori să-l ridice 'n văzduh. Domnitorul cu oaspeții tremurau în cort, și ca să le fie cald măcar la picioare stăteau vâriți în paie până la brâu.

Domnitorul a îndurat asprimile vremii și a dus lipsă de multe de toate, tot așa ca și dorobanții Săi, dacă nu și mai mult.

Nu trebuie să judecăm numai cu ochii, și să rostim vorba că alta a fost

pățimirea dorobanțului din șanț. O să zici: Dorobanțul stetea în șanț cu picioarele în zloată până în glesne, iar Domnitorul stetea în cort cu picioarele în pae, și nu e tot una. O să zici: Domnitorul dormia în pat, fie cât de tare și de strâmt, dar dorobanțul dormia pe pământul gol, și iarăși nu e tot una. Și așa poți să-mi spui multe.

Dar eu zic altfel. Dorobanțul era obicinuit de acasă și să mănânce pâne goală, și să umble prin noroi și prin zloată. El de mic știa ce e odihna pe pământ gol. Dar Domnitorul nu era obicinuit nici cu una. Și așa dorobanțul în războiu nu era scos din obiceiurile învățate de acasă, ori era prea puțin scos, dar Domnitorului I se schimbase cu totul chipul vieții și toate îi erau departe-departate de felul cum le-avea acasă. Și 'n lume toate îți sunt bune, când sunt așa cum te-ai obicinuit să le vezi și să le ai de mic copil.

Și de aceea zic, că Domnitorul a suferit tot aceleași greutăți ca și dorobanții.

Și e de mirare, că nu s'a îmbolnăvit de atâta ger și frig, de atâtea neajunsuri câte a îndurat.

Adevărat, pe atunci erà bărbat în puterea vârstei — de trei-zeci și opt de ani. Dar asta tot nu e un temeiū care să te apere de îmbolnăvire. Iată ce a spus El într'o scrisoare către soția Sa, Doamna Elisabeta:

„Fiecare a fost bolnav aici, mai greu ori mai ușor, numai eu, mulțumesc cerului, sunt pe deplin sănătos. Eu sunt învățat cu oboselele drumurilor lungi, și de aceea mă simt aici în largul firii mele. Iar generalii ruși n'au cap destul, să se mire de trăinicia mea“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XX.

Gândesc, că din cele spuse până acum, ați văzut cu toată deslușirea, atât greutatele câte le-a îndurat Domnitorul în războiu, cât și trebile ce aveà să facă, precum și chipul cum își petreceà vremea.

Eu știu și altele mai multe, dar mă tem că prea le spui cu grămada și vă scot din sărita minții cu ele.

Dar tot nu mă rabdă inima să nu vă mai spui una. Asta însă e de veselie, că până acum tot de griji și de necazuri am vorbit.

Întabără sunt, din vreme în vreme, zile de sărbători ostășești. Sărbătorile legiuite ale bisericii nu se pot ținea, căci dușmanii nu-ți dau răgaz.

În tabăra dela Plevna s'au ținut mai multe sărbători de acestea. Mai ales erau ale Rușilor, după izbânzile oștilor lor cari se băteau cu Turcii dincolo de Mare, în Asia. Am avut și noi ale noastre: cea mai de căpetenie s'a prăznuit după cucerirea cetății Rahovei.

Pe un câmp larg s'adunau oștirile, în haine de paradă. Veniau toți oficerii; venia și Domnitorul nostru și Împăratul Rușilor. La mijloc se ridică un altar, unde slujiau preoții ostășești. Iar după sfânta slujbă li-se da soldaților voc să se veselească și să întindă hori prin văi. Li-se da mâncare mai bună și, dacă eră cu puțință, și câte puțin vin, căci fără vin n'are veselia haz.

Rușii își jucau Căzăceasca lor, iar Românii Chindiile și Brâul. Dar s'amestecau, de altfel, și vedeai Cazaci de cei bărboși și cu haina până în pământ sărind ca țapii, de după gât cu dorobanții noștri, și jucând după fluer vr'o Sârbă, iar pe dorobanți dincolo

îi vedeai svârcolindu-se să joace căzăcește în rândul Rușilor, cu cari nu se înțelegeau la vorbe, dar își vorbiau într'una și îndrugau din gură de credeai că vorbesc aceeași limbă și că sunt dintr'acelaș sat.

Domnitorului îi plăcêa nespus de mult să steà la horă, privind pe doboranți și pe călărași. Și râdeà în rând cu ei și se 'nveselià. E mare lucru pentru oșteni să știe că Domnul țării și al oștirii împarte cu ei și grijile și necazurile, ca și veselia.

Dar, mai presus de toate, îi însuflețîa pe flăcăi gândul, că „Domnul Carol nu e mândru“ cum spuneau ei „și nu se ferește de obiceiurile noastre. Că noi suntem oameni de rând și nu știm altfel, și am lûa foc cu gura pentru El, că stă între noi ca între ai Lui și nu ne bagă'n seamă, că suntem țărani!“

Și aprinși de joc și îmbărbătați de ființarea între ei a Domnului, flăcăii tropoteau și se învârteau, de nu-ți venià să crezi că ei, bieții, sunt frânți de oboseală și sunt în gura șarpelui.

Mai întindeau ei hori și într'alte zile, hori mai mici, ale unui batalion,

pe ici pe colo prin vai, după năiu și după fluer. La sărbători ostășești se întindea hora mare, a mii de oameni și le cântau muzicile militare.

Odată Domnitorul, într'o inspecție, sosind fără veste, a găsit pe flăcăi, la Chindie. Ei voia să spargă hora, dar El le-a făcut semn să joace înainte și s'a uitat la ei. Se trudeau destul bieții oameni și se luptau bine, și după vorba din bătrâni: Cine e vrednic la greutate, e vrednic și de horă.

Atunci a întrebat Domnitorul pe un sergent: Bine, băieți, nu sunteți voi destul de obosiți, de vă mai apucați de altă trudă, de-a jocului? Iar sergentul răspunse: Așa ni-e firea, Măria Ta. La horă nimeni nu se plânge de obosit. Și apoi destul ne bate pământul; să-l mai batem și noi pe el.

Eșise adică vorba între oșteni, că se bat cu pământul, nu cu Turcii, pentru că trăgeau cu pușca tot numai în pământul după care s'ascundeau Turcii. Iar cum îi izbiau Turcii de după pământ rădicat și cum pieriau, sărmanii, prin șanțuri sub pământ, ziceau că se bat cu pământul. Și sergentul bine a spus, că vreau și ei să bată pă-

mântul, dacă nu altfel, măcar cu picioarele la horă.

Câte odată mai veniau și Bulgarii de prin satele vecine, la horă. Și tot pe partea unde erà oștirea Românilor se îngrămădeau horile și veseliile. Pe lângă pricina, că Românii jucau mai mult, erà altă pricină mai mare: aici erà biserica. Câte sate erau împrejurul Plevnei, mai aproape, ori n'aveau biserici, ori le aveau vechi și neîncăpătoare. Iar la Poradim, unde locuia Domnitorul, erà o biserică frumoasă și mare, și aveà clopote.

Iar celelalte biserici n'aveau clopote, căci Bulgarii din împărăția turcească nu aveau voie să pue clopote în turnul bisericii.

Biserica din Poradim o făcuse Domnitorul cu cheltuiala Sa. Adusese lemnăria și piatra din Oltenia, adusese meșteri zidari și zugrăvi din Turnu-Măgurele, cumpărase icoane și odăjdii și-a dat Bulgarilor și un preot.

Când s'a sfințit biserica, au alergat Bulgarii de prin toate satele, căci acum întâia oară, după mult amar de ani, au auzit iarăși cântece de clopot la o biserică de a lor.

Vrednicia Domnitorului s'a arătat lumii și prin clădirea bisericii acesteia. El nu se gândiă numai la război, ci la multe-multe deodată. Duceă grija și de sufletele creștinilor, și le-a făcut casă de rugăciune. Și între multe laude ce I-se cuvin, o are și pe aceea, că în țara Bulgarilor, El a făcut lui Dumnezeu cea dintâi biserică deplină.

XXI.

După atâtea trude și griji, vrednic a fost Domnitorul nostru să-i ajute Dumnezeu și să-i ducă la plinire gândurile și dorul.

El cu oastea Sa a ridicat la mărime neamul românesc. Ne-a sporit puterea țării, prin sine Insuși și prin oștire, așa de mult, că Rușii, chiar Rușii cei puternici, au căutat sprijin la noi, când s'au văzut vremelnicește strâmtorați.

Ne-a scos țara de sub stăpânirea turcească și ne-a făcut să nu mai fim birnici ai păgânilor. Ne-a scos la iveală în lume și ne-a așezat în rândul altor neamuri cu nume și cu vază. E adevărat, că El le-a făcut toate acestea cu ajutorul oștirii și a țării, dar iarăș

e adevărat că de nu-l aveam pe El Domn, noi n'am fi avut oștire. Iar fără oștire la vremea ei, adecă pe atunci când s'a pornit războiul, țara ar fi fost rămasă pe sama vrăjmașilor ca și într'alte rânduri.

Lumea I-a judecat în deajuns faptele și I-a răsplătit pentru ele, deoparte cu laude, de alta cu învoirea să-i de ceeace ceruse: neatârnarea țării.

Țara noastră I-a răsplătit faptele din războiu, cu iubirea și credința ce I-a arătat-o de atunci încoace, cu încrederea fiască în El și cu vădite semne de recunoștință.

El a dat multor viteji de-ai săi medalii, căci ele sunt semne ale vr'unei vrednicii, iar oamenii se străduiesc să le aibă. El însă nu poate să și dea sie-și însuși medalii, nici străine — ceeace e ușor de înțeles — și nici de ale sale, adecă de ale țării stăpânite de El. Lui îi poate dà medalii de ale sale numai țara. De aceea după întoarcerea din războiu, țara l-a rugat să primească medalia „Virtutea militară“. A primit-o cu dragă inimă și o poartă pe piept și astăzi.

Multe medalii I-au dat și Domnitorii străini. Dintre ele, două sunt

mai de căpetenie, pe care i le-au dat doi împărați, cei mai puternici din Europa, al Rusiei și al Germaniei.

Țarul Rușilor, chiar a doua zi după lupta cea mare, când au luat Românii Grivița, l-a îmbrățișat și l-a rugat să primească o medalie de mare preț a sfântului Gheorghe. Iar după căderea Plevnei, Țarul i-a dat medalia numită a sfântului Andreiu, pe care o dă rar și pentru vitejii negrați de mari.

Țarul, în scrisorile lui, îi face Domnitorului nesfârșite laude și-l numește „cel mai bun prețin al meu” și „mântuitorul oștirilor rusești”.

Cum se schimbă soarta! zice cronicarul nostru: Nu omul schimbă vremile, ci vremile pe om.

Nu e totdeauna adevărat, că omul nu schimbă vremile. Le schimbă. Prințul Carol, Domnul Țării Românești a schimbat vremile. Odată și Turcii și Rușii se uitau la noi de peste umăr și ne dădeau într'o parte, nu altfel decât așa cum împinge omul la o parte cu piciorul un vreasă care-i stă în cale. Iar pe timpul războiului, Rușii s'au nădăjduit la noi și Turcii s'au făcut grămadă într'un colț.

Dar e adevărat că vremile schimbă pe om. Și ce dovadă v'ăș dà mai lămurită, decât tot pe Ruși și pe Turci. Cum s'au schimbat ei, față cu noi, din ce au fost odată!

Impăratul Germaniei i-a trimis medalia deodată cu o scrisoare. Ziceă în scrisoare așa:

„Ți-o spui încă odată, că simt într'adevăr mare bucurie, să-ți răsplătesc în vederea lumii faptele Tale în războiu. Intreaga purtareă Ta, în așa de multe împrejurări grele la izbucnirea crâncenului războiu și pe tot timpul cât a dăinuit el pân'acum, vrednică a fost de această răsplătire, și fără îndoială va fi băgată în seamă după cum i-se cuvine la vremea încheierii păcii. Așa că și eu atunci voiu putea primi medalia pe care ai de gând să mi-o dai“.

Vorba, dela sfârșitul scrisorii, despre medalia ce aveă de gând să i-o trimită Domnul Carol, e așa.

Domnitorul rugase pe împăratul Germaniei, să-i facă cinstea să primească și să poarte pe piept o medalie de-a țării noastre.

Dar Impăratul s'a dat îndărăt și n'a voit s'o primească. Noi eram un

neam robit, într'o țară mică, iar lui, împăratului celui mare și puternic nu i făcea cinste o laudă venită prea de jos, și se 'mpotriviă să primească o medalie dintr'o mână necunoscută.

Dar deodată cu războiul nostru s'au întors lucrurile. Ne-am ridicat dintr'o dată dela pământ, ne-am arătat puterile și am ajuns și noi oameni în rând cu lumea. De aceea zice împăratul Germaniei, că acum după război are să primească medalia noastră, acum nu i-o dă mâna necunoscută și nu vine lauda prea de jos.

Dacă n'ar fi alte mărturii pentru vrednicia ce ne-am câștigat-o prin războiu, asta singură una ar ajunge să lămurească pe cel neluminat.

3. Întoarcerea din războiu.

XXII.

Domnitorul a plecat cu totul din Plėvna la două săptămâni după căderea ei.

În ziua plecării eră un ger cum nu mai fusese în iarna aceea. Zăpada eră până în genunchi. Un escadron

de roșiori plecase înainte să caute drumul acoperit de zăpadă și să-l însemneze cu stâlpi.

Nu se găsiă nici o sanie prin toate împrejurimile Plevnei. Domnitorul a trebuit să plece într-o căruță. Dar zăpada eră așa de mare pe-locuri, în largul câmpiilor, încât nu puteau răsbî caii înhămați la căruță, cu toate că erau zece înhămați.

Pe ulițele satelor zăceau înghețați în zăpadă pahonți de-ai Rușilor și țărani de-ai noștri, cari veniseră cu căruțele dela Turnu-Măgurele cu felurite treburi. Pretutindeni vedeai boi și cai morți, de-alungul ulițelor. Iar afară, pe câmpie, zăceau Turci înghețați, dintre cei plecați spre Dunăre, un șir nesfârșit de cadavre înghețate. La satul Trestenic escorta Domnitorului a ajuns un convoiu de robiți turci. Iți eră mai mare mila de ei. Abiă se târau prin zăpadă până la brâu, galbeni și prăpădiți de foame și de boală, și căzând ici colo câte unul ca să rămâie peririi pe câmpie. Mulți erau aproape desculți, în tunici suptiri, fără altă haină pe ei, și cu fesurile pe vârful capului.

Dincolo de Trestenic escorta a pierdut drumul și-a apucat peste câmpie. Vântul bătea cu toată puterea, și zăpada răscolită răsturnase stâlpii puși de roșiori. Veneà uneori câte un nor de zăpadă și acoperià cu totul escorta. Nu erà chip de mers mai departe. Dar nici loc de poposit nu erà.

Atunci Domnitorul, care-și luase cu El caii Săi de călărie, s'a gândit că poate va înaintà mai iute călare, I-se strângeà inima de durere, văzând atâția oameni murind în zăpadă, auzind atâtea vaiete ale celor căzuți pe câmp, luptându-se cu moartea. Și El nu puteà să le ajute!

A plecat călare, cu puțini după El, căci mulți ofițeri din escortă n'aveau cai — le periseră la Plevna — și astfel trebuiră să rămâie în căruțe. Aceștia se înzăpădiră pe câmpii și abià a treia zi sosiră la Dunăre.

La fiecare pas înainte, Domnul da peste alte cadavre și peste alți oameni ce se luptau cu moartea. Mulți erau și dorobanții morți, mulți și călărașii cari zăceau înghiețați cu cai cu tot.

Ferice de aceia peste cari s'a întins liniştea morţii, şi n'aveau să se mai lupte de geaba cu moartea!

Acest drum erà mai grozav decât o câmpie de luptă. Sfâşiitoare de inimi erau gloatele, pe cari le-a cuprins moartea în braţele de ghiaţă. Imprejurul unei roate de căruţe steteau Turcii grămadă, pe roată şi-au aprins bietii cel din urmă foc şi steteau pe lângă el îngheţaţi şi rodeau cojile de pâne!

Cu cât se apropià drumul de Nicopole, cu atât creştea numărul Turcilor morţi pe câmpii.

Calul Domnitorului sforăind se ridică în două picioare şi nu mai voià să treacă peste atâtea cadavre de oameni şi de animale. Dar Domnitorul nu avu putinţa să stea în drum. Aseori El descălecă, ducând calul de frâu, până ce treceà peste cadavre. Dar şi altfel, Domnitorul mergeà pe jos câte-o lungă bucată de drum, ca să se mai încălzească puţin, căci vântul bătea ascuţit şi cu ace de ghiaţă.

Cam pe-asfinţitul soarelui, Domnitorul ajunse pe podereele Nicopolei pe cari zăceau cadavrele în şiruri,

adevărate șiruri, om lângă om. Grozavă priveliște! Și jalnică întoarcere acasă a biruitorului Domn.

Oficerii garnisoanei din Nicopole, toți Români, autoritățile civile și prefectul rus, îi ieșiră Domnului întru întimpinare. Domnul merse întâiu în cetățuia orașului, apoi scoborî în oraș pe o coastă de deal repede și grozav de lunecoasă. În piață înaintea cartierului domnesc, steteau înșirați doboranții din Putna, rămășițele celor ce s'au bătut la Plevnița, și cei din Tecuciu.

Ulițele orașului s'asămănau cu o tabără pustiită. O nespusă mulțime de care și de căruțe steteau înșepnite; mulți vizitii zăceau aici, înghețați de frig și morți lângă căruțele lor.

Masa la amiazi, a doua zi, a luat-o Domnitorul în cetățue, în mijlocul oficerilor săi. Până la cetățue s'a urcat pe jos, pe alunecuşul coastei înghețate.

La întoarcere, Domnitorul a trecut pe la șanțurile de întărire ale cetățuei. În șanțuri erau adăpostiți mii de Turci: pe un ger de nesuferit, acești nenorociți de oameni erau siliți să doarmă afară pe zăpadă, fără de așternut și

făra haină de 'nvelit. Vaietul lor s'auziă străbătând prin întunerecul nopții jalnic și fioros.

Înșiși dorobanții din piață, au trebuit să doarmă peste noapte pe zăpadă, fără adăpostire, căci în Nicopole erau atunci unsprezece mii de Turci robiți, iar cei ce-i păzeau abiă erau la vr'o două mii.

XXIII.

A doua zi, Domnitorul a trecut Dunărea, pe un vaporeș, la Turnu-Măgurele.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pe malul Dunării erà adunată o mulțime de popor, cât vedeai cu ochii. Erà vremea rea și ger.

Dunărea erà batută de vânt. Sloii de ghiață trosniau izbindu-se unii de alții și se băteau, ridicându-se în ciocnirea lor și sfărămându-se cu vuet. Nu mai departe decât ieri, un vapor care treceà peste râu cu Turci robiți, a fost prins de sloi și înțepenit în mijlocul apei, încât nu s'a putut mișcă nici într'o parte și-a stat robit până seara.

Mulțimea de pe malul românesc urmăriă cu inima scăzută vaporeșul care se legănă în toate părțile și se frământă izbit de valuri și de ghețuri. Eră vuet spăimântător, mai ales că din podul cel mare, rupt de furtună cu vre-o două săptămâni înainte, mai rămăsese câteva picioare, iar ghețurile se loviau de ele și săriau îndărăt cu nespūsă trosnire.

Vaporeșul eră izbit mereu, încât făcē drumul îndărăt pe cât îl făcē înainte, și acum-acum puteă să-l acopere sloii și să-l deă în adânc.

Cei de pe mal vedeau pe Domnitorul lor stând pe podul vaporeșului, într'o stare așa de primejdioasă și cu răpunere de cap. Însuși Domnitorul spune, că toată vremea a stat gătit să sară în râu, dacă s'ar fi întâmplat cum va să se fi sfărâmat vaporeșul de ghețuri.

În urmă, după nespūsă trudă, vaporeșul a ajuns la mal.

Domnitorul cu inima plină de veselie și cu sufletul înălțat, a sărit din vapor, punând piciorul pe pământul țării Sale. Patru luni a fost departe de țară, patru luni a zăbovit pe pământ străin, cârmuind luptele miilor

de oameni și ducând la biruință pe ai Săi. Și acum simțiă și El bucurie în suflet că-și vede țara, și că s'a întors sănătos din vizuinile primejdiei. Fața lui erà puțin trasă, și se vedeà că e obosit de trudă.

Un chiot nesfârșit al mulțimii a întimpinat pe viteazul Domn. Miile de oameni salutară, cu strigăte de veselie, pe Cel ce ne-a redeșteptat mărirea strămoșilor, mulțumindu-I pentru trudele Lui, mărturisindu-I credința și iubirea, de cari așa vrednic erà.

Domnitorul cu inima sărită de bucurie, le-a mulțumit tuturor. Altă răsplătire pentru toate trudele Lui, nu puteà mulțimea poporului să-i deà, decât dovezi de iubire, de credință și de bucurie că-L vede sănătos. Dar e mult atâta, și fericit e Domnitorul care se poate lăudà cu iubirea poporului, care se poate bizuì pe credința lui și se știe că bucuriile mulțimii sunt pornite din inimă curată.

Dela port până în oraș, drum de-o jumătate de ceas, Domnitorul a mers într'o sanie, la pas, iar mulțimea în urma lui venià chiotind mereu și aducându-l în triumf.

I s'a gătit locuința în casele primarului. După atâta vieată trăită în tabără, odaile unei case cu lumină și cu căldură I s'au părut un raiu. Insuși El spune, că după patru luni de traiu în șanțuri se simțiã străin, ca dintr'o altă lume, văzându-se într'o odaie caldă și așezându-se pe un scaun, ca să șadă mai cum se cade.

Câte-a mai suferit și El în răsboiu !

În urmă a mers la biserică, unde s'a cetit sfânta slujbă pentru bună întoarcerea Sa și pentru biruințele Românilor.

Apoi, peste zi, Domnitorul a cercetat spitalul ostășesc și, văzând că prin oraș și pe câmpie zac încă mulțime de morți, mai ales Turci din'cei robiți și aduși în țară, a dat poruncă să se îngroape numai decât toți morții răsipiți. Vederea acestei ticăloșii a răsboiului a întristat inima milosului Domn și I-a scurtat bucuria ce-o aveã de fericita sa întoarcere în țară.

El a mulțumit tuturor, câți s'au nevoit întru ajutorarea răniților, mai îndeosebi a mulțumit doctorilor; a mângâiat răniții și le-a răsplătit vitejia cu medalia „Virtutea militară“.

Seara a fost sărbătoare mare în oraș, cu făclii și cu muzici. Mulțimea adunată a arătat multă iubire Domnului care s'a întors încununat cu biruințe. A doua zi, Luni, Domnitorul a cercetat spitalele Crucei-roșii și ale societății de Doamne. Drumul erà anevoios. Viscolul nu mai conținea, și zăpada pe alocuri erà până în șolduri. Soldații curățau mereu drumul dela o baracă la alta, ca să facă Domnului cale, dar abià isprăviau și drumul se întroenià din nou. În tot locul El a rămas mulțamit de buna îngrijire ce se da răniților, și a mulțumit doamnelor, cari au alergat cu atâta iubire cătră deaproapele să deà ajutor celor slabi.

A vorbit pe rând cu toți răniții, întrebându-i ce dureri au, unde s'au luptat și când, apoi îi mângăia cu vorbe, le puneà însuși pe piept medalii și îi laudà pentru purtarea lor.

Întrând din baracă în baracă a ajuns și la lazaretul, unde erau numai răniți turci. Aici Domnitorul s'a oprit, nevrând să între, dar a rugat pe doctori să deà Turcilor toate îngrijirile ca și soldaților români și să nu facă nici o deosebire între ei, căci Români ori

Turci, oameni sunt, și s'au luptat și unii și alții pentru țara lor.

Vrednică inimă de domn! Răniții turci, poate văzând pe omul care le-a biruit țara și le-a croit soarta aceasta, s'ar fi amărît întru inima lor, și unui rănit îi trebuie liniște și nu amărăciunea aceasta. Domnitorul a voit să-i scutească și n'a intrat la ei.

N'a voit să vadă nici pe robiții turci, cari erau adunați pe o câmpie afară din oraș. Dar a primit în locuința Sa pe colonelul ture, care a apărut, reduta Griviței în ziua luptei celei mari, la 30 August. Acest colonel erà între cei robiți. Domnitorul a vorbit multa vreme cu el, și l-a întrebat multe, apoi l-a laudat pentru vitejia ce-a arătat-o ținând piept vânătorilor și dorobanților noștri împingându-i de trei ori îndărăt.

Domnitorul, cu gândurile în multe părți, erà îngrijat de soarta oștirii noastre, care plecase asupra Vidinului și tocmai acum erà pe drumuri, pe viscolul grozav ce se pornise. Dar i-au sosit la Magurele vești, că oștirea a apucat să se adăpostească prin sate, până a nu fi prinsă de viscol. Știrile acestea l-au mai inveselit inima.

XXIV.

A treia zi. Marți, după amiazi, Domnitorul a plecat spre Pitești.

Deodată cu El, a plecat multă lume din Turnu-Măgurele. Dar nu se găsiu sănii în oraș. Atâta lume trecuse pe acolo și atâtea sănii au fost vândute, încât acum nu se mai găsià nici una. Călărașii făceau pentru generali și doctori sănii cum puteau; tăiau tâlpoaie din scânduri de brad și înjghebau niște sănii vai de lume.

Se lăsase o negură deasă; sania Domnitorului abia răsbià prin zăpadă. Câmpia pustie pretutindeni și numai ici colo se vedeau cai morți și Turci înghiețați, rămași din convoiurile de robiți.

Barba Domnitorului erà numai turtoaie de ghiață. Il străbătuse gerul până în oase. Nu mai erà chip de mers înainte pe câmpia întroenită și pustie, și așa Domnitorul fù silit să doarmă în Roșiorii de Vede.

A patra zi, Mercuri, Domnitorul a plecat mai departe. Erà cu mult mai frig de cât eri. Și cu toate că sute de țărani se străduiseră toată noaptea și

azi toată ziua să înlătore zăpada și să facă drum neted, sania Domnitorului s'a luptat cu nămeții și cu drumul, și numai cu greutate putea răsbate pe câmpie.

Noaptea a venit repede. După ce s'a întunecat, sania n'a putut să înainteze decât numai la pas, iar drumul până la Costești, la gară, erà îndelungat.

După o călătorie de o zi întreagă, Domnitorul sosi la gara Costești, cam pe vremea cinei.

Trenul stetea gata de plecare.

În urma, frânt de oboseală și flămând, Domnitorul sosi în puterea nopții la Pitești. Aci ca și la Măgurele, îl așteptă mare mulțime de oameni, așa că nu încăpea pe peronul gării și stetea îndesuită pe piața gării.

Dela gară Domnul cu mulțimea a mers de-a dreptul la biserică, unde L-a întâmpinat Mitropolitul din București și episcopul de Argeș. După slujbă, Domnul a luat parte la un banchet, cu toate că de-abiă se ținea pe picioare de oboseală.

Piteștenii l-a făcut o primire frumoasă. Tot orașul erà numai lumini,

și strigătele mulțimii: „Trăiască Domnitorul! Trăiască România!“ nu se mai sfârșiau.

A cincia zi, Joi, Domnitorul, a primit răspunsurile Adunărilor legiuitoare. Lucrul cu aceste răspunsuri este așa. De câteori s'adună — odată pe an — legiuitorii țării, ca să facă legi, după chibzuință și nevoie, Domnitorul citește un „Mesagiu“, o scrisoare în care le spune cum stă țara, ce nevoi are, ce ar fi de făcut după gândul Său, pentru binele ei. Iar legiuitorii se sfătuiesc între ei, se chibzuiesc și răspund Domnitorului, dacă se învoiesc cu cele spuse de El, și după știința lor, îl sfătuiesc ori îl desfătuiesc să facă vr'un lucru.

Aceste răspunsuri I-se aduc la palat, când e în București. De astă dată, pe vremea când s'au adunat legiuitorii, El erà la Plevna, și aici trebuia să I-se aducă răspunsul. Dar vremea reà și ruperea podului de peste Dunăre, n'a dat răgaz de plecare celor ce aveau să ducă răspunsul.

Iar în răspuns spuneau legiuitorii că se bucură și ei ca și țara întreagă că oastea română sub cârmuirea cea

cu minte a Domnitorului și-a făcut pe deplin datoria, că de acum nea-târnarea țării e lucru împlinit. Mai spuneau, că țara a jertfit tot ce-a putut, veselă și de bună voie, pentru apărarea ei, că ea va stă cu credință pe lângă tron. Și făgăduiau legiuitorii că vor face o lege, ca să dea ajutoare văduvelor și orfanilor rămași pe urma celor căzuți în războiu.

Peste zi Domnitorul a cercetat spitalele. Apoi însoțit de Mitropolitul din București, a plecat la gară, unde s'adunase lume mai multă de cât ieri, urându-I Domnului sănătate și bine.

La Golești, Domnul s'a dat jos din tren și mergând la mormântul generalului Golesecu, a pus pe mormânt o coroană. Acest Golesecu a fost Român cu toată inima, și s'a străduit pentru neamul nostru și mult bine a simțit țara pe urmele lui. El a fost unul din cei trei bărbați, cari țineau stăpânirea țării noastre, ca împlinitorii ai Domniei, pe vremea când a fost adus Domn în țară Principele Carol. Golesecu murise cu câteva zile înainte de asta, și Domnitorul ținea mult să-și dovedească recunoștința și să arete

că răsplătește vredniciile oamenilor mari.

La gara Titu, Domnul a fost întâmpinat de soția Sa, Doamna Elisabeta, care nu-și văzuse soțul de patru luni. Câtă grije a dus și Ea, știindu-și soțul departe în tabăra, pe pământ dușman și într'atâtea primejdii!

Și la Golești și la Titu eră adunată lumea, iar gările erau împodobite de sărbătoare. În tot lungul drumului dela Măgurele până la București, Domnitorul a văzut cu ochii Săi bucuria multă și S'a încredințat Insuși cât de îngrijită a fost țara noastră pentru viața Domnului și pentru izbânda armatelor.

Și Dumnezeu L-a adus îndărăt și pe El și pe armată, sănătoși cu toții și cu izbânda smulsă din mâna dușmanilor noștri de veacuri.

Aveà destul temei să fie mândru Domnitorul de atâta grije ce a dus-o țara; și puteà să fie mândră țara că are un Domn așa de viteaz și o oaste așa de voinică.

XXV.

Dar cea mai frumoasă primire i s'a făcut în capitală, precum se și cuvine capitalei, căci are și mai multă putință.

Cât e de lung drumul dela palat până la gară mulțimea adunată eră așa de înglodită, că nu putea străbate trăsurile.

Din faptul zilei, lumea începuse să furnice pe drumuri.

Casele erau numai steaguri și flori, drumurile numai podoabe, și ici colo porți triumfale cu slove de aur, spunând numele redutelor și cetăților bătute de Români.

Eră și ziua frumoasă.

Cel care L-a primit când s'a dat jos din tren, a fost primarul capitalei, care-i dete pâne și sare, urându-I de bună-sosire.

Iar Domnitorul i-a mulțumit, și a rugat apoi mulțimea să vie împreună cu El la Mitropolie, ca să mulțameasca lui Dumnezeu pentru toate.

Domnitorul în trăsură deschisă, alături cu Doamna, pleca la biserică. După el mulțimea, cu strigăte, cu muzici, un nesfârșit alaiu.

Pe cale, din toate casele aruncă mulțimea flori în trăsură Domnitorului.

În piața teatrului, la fereastra unui hotel, stetea Osman-pașa, care s'oprise puțină vreme în București, în drumul spre Rusia, unde avea să stea ca rob. Domnitorul l-a cunoscut îndată, iar Osman s'a plecat cu umilință și a salutată pe Domnitor.

Trăsura mergea la pas. Lumea se îngrămădea pe lângă trăsura, vâdindu-și bucuria prin neconținute urale. Nu se poate scrie ce-a fost atunci, așa de mare lucru a fost.

Vuietul mulțimii se îneca în cântecul clopotelor dela toate bisericile din București și pe deasupra tuturor s'auzia bubuitul tunurilor.

La Mitropolie Domnul a fost primit de Mitropolitul și de toți arhierii, în haine de sărbători împărătești. După sfânta slujbă. El a intrat în sala adunării deputaților, și suindu-se pe tron a vorbit legiuitorilor țării.

Printre alte vorbe ce le-a spus, a vorbit și de oaste și a zis: „Multe greutați, multe nevoi am avut de biruit. De șase luni încoace s'a petrecut lucruri mari și hotărâtoare. Locul Meu,

în împrejurări așa de grele, eră în fruntea oastei, care apăra moșia românească, onoarea și neatârnamea ei. Știe țeara întreagă, cum și-a făcut oastea datoria sa, cum a dus în plinire toată nădejdea pusă într'ânsa, adevărind și neștrămutata Mea încredere în oastea țării... Sunt mândru că am fost în capul ei, pe când ea și-a vărsat sângele pentru neatârnamea scumpei noastre patrii. Dumnezeu să binecuvinteze România cea neatârname și de-apururi să întărească viteaza noastră armată."

Apoi președintele adunării legiuitoare l-a răspuns și între multe vorbe frumoase l-a zis și acestea: „Fii binecuvântat în capitala României, Căpitane al oastei și Domn al țării, care ai făcut din vitejia Ta scut hotarelor și neatârnamei țării, iar din virtuțile Tale o temelie neclintită a legilor“.

După aceasta, Domnitorul, însoțit de mulțimea ce venise cu El, s'a întors la palat.

Seara a venit lumea cu făcle și cu muzici la palat. Iar după aceea Domnul cu Doamna, au eșit cu tră-

sura și au străbătut stradele, în vederea mulțimii, care nu-și mai putea stăpâni bucuria.

4. Coroana de oțel.

Grija cea dintâiu și cea de pe urmă a marilor Voevozi, pe câți i-am avut noi de-alungul vremii, a fost întărirea neamului nostru.

Neamul românesc a fost și este neam statornic așezat. De când își aduce lumea aminte, pe noi aicea ne știe, pe marginile Dunării și pe coastele Carpaților. Aceasta ne-a fost, poate, norocul cel mai mare dintre câte le-am avut. Au răsărit neamuri de-atunci — căci sunt două mii de ani — și s'au stins, iar noi am răsbit prin veacuri și am rămas tot unde am fost. Au venit peste noi limbi străine și au cautat să ne împrăștie ori să ne împinga în lături, ca să-și facă loc, și poatecă ne-au clintit vremelnicește și ne-au revărsat pe de lături, dar precum apa valului izbit pe țărm se scurge iarăși la matcă, așa și noi ne-am întors la locul așezării de baștină.

S'a adevărit cu noi vorba, că apa trece pietrele rămân.

Răul care ne-a lăsat să ne întărim într'ajuns a fost că aveam două domnii, a Munteniei și a Moldovei. Și eram împărțiți în fața dușmanilor.

Și răul s'a tot sporit, și 'n urmă Turcii ne-au copleșit. așa, că mai mult de-o sută de ani n'am avut nici Domn nici țară, căci țara ne erà robită și Domnul un slujbaş al Turcilor.

Dar răul acesta ne-a deschis ochii și ne-a arătat primejdia. De când am început să răsufăm iarăși, cel dintâi gând ne-a fost Unirea Domniilor.

Strămoșii noștri or fi înțeles ei ce bine le-ar fi adus unirea Moldovei cu a Munteniei, dar poate vremile și străduințele dușmanilor nu le-a îngăduit s'o facă. Deodată cu unirea țărilor surori noi am ajuns să avem un Domn statornic ales de noi, nu trimes cu de-asila de Turci și de Ruși. Cel dintâi Domn al Românilor uniți, vrednicul de amintire veșnică. Alexandru Ioan Cuza, nu erà întru toate pe voia stăpânilor, cari ne ținură parte împotriva Turcilor și ne-au ajutat să ne unim. Ele cereau să ne alegem un Prinț din-

tr'un neam de Domnitori străini. Atunci am ales pe Prințul Carol.

Neamul nostru, unit fiind, s'a deșteptat tot mai mult, a prins puteri din an în an tot mai temeinice și se simția tot mai în stare să fie volnic pe soarta lui. Domnia statornică ne-a adus o oaste statornică; și astfel, bizuindu-ne pe trăinicia neamului, pe Domn și pe oaste, la 1877, când s'au încurcat Turcii iarăși în războiu cu Rușii, neamul românesc s'a simțit tare în de-ajuns ca să scuture jugul robiei turcești. Și ca să dovedim, că suntem vrednici de libertate, am trimis oștirile noastre peste Dunăre să se măsoare cu Turcii.

Războiul acesta a fost cea mai bărbătească încordare a neamului întreg.

Am biruit pe Turci; am dovedit lumii vrednicia noastră în zile de primăjdie mare, și de-atunci suntem liberi, stăpâni pe țară și pe faptele noastre. Nici Turcul, nici Rusul, nici nimeni pe lumea asta nu se mai poate amesteca în trebile țării noastre, nimeni afară de Dumnezeu și de noi înșine nu e stăpân pe soarta Românilor.

La patru ani după războiu, la 1881, Domnia noastră a fost rădicată în vaza lumii și pusă alături cu stăpânirile straine cele de treaptă mijlocie. Că pân'atunci Domnia noastră era Principat, iar Domnitorul nostru era Prinț sau Vodă. Dela 1881 țara noastră e Regat, iar Domnitorul e Rege.

Rostul acestui lucru e așa. Precum într'un sat, să zicem la un ospăț, fruntașii satului, adică acei mai cu vază și mai cu carte ori din neam mai cinstit și mai cu dare de mână, stau în fruntea mesei, iar acei mai mijlocii cu starea stau pe la mijloc, cei mai co-dași stau mai cătră ușă, tot așa stăpânirile țărilor din lume. Când s'adună stăpânirile și când e să-și rostească vorba. Împărații stau în fruntea mesei, Regii la mijloc, iar Prinții sau Voevozii și Ducii, ori cum se mai numesc ei altfel, stau mai în coadă.

Până înaintea războiului noi nici n'aveam loc în casa unde erau adunate stăpânirile. Stăteam prin tindă ca slugitorii, căci eram robiții Turcului, iar Turcul stă la masă ca stăpân și el vorbea în numele nostru. După ce prin război ne-am rostit Domnirea neatâr-

nată de-a Turcului, am intrat în casa stăpânilor și ni s'a dat loc mai către usă, căci Domnia ne erà Principat. La 1881, stăpânirile cele mai cu putere, văzându-ne vrednicia; ne-au chemat mai la mijlocul mesei.

Schimbându-ne felul Domniei statornice din Principat în Regat, ne-am schimbat întru câtva și așezământul de baștină al țării, iar pentru Domnie nouă, ne-a trebuit semn nou. Când s'a încoronat ca Rege la 1881, Domnul Carol, până atunci Principe sau Voevod al Românilor, 'I s'a pus pe cap o coroană de Rego, făcută din oțel de tunuri de-ale Turcilor biruiți.

După așezământul țării, Regele nostru cârmuește țara cu ajutorul a opt sfetnici, pe cari și-i alege El după cum crede că cer nevoile neamului și ale Domniei și cu ajutorul unui mare sfat al țării, cu Parlamentul. El e tot odată Căpetenia oastei Românilor.

De acu înainte scaunul țării noastre se va moșteni din tată în fiu, adecă fiul cel mare, întâiul născut, — fetele n'au dreptul să domnească — va stă pe scaunul României după

moartea tatălui său. Așa spun legile țării.

Dar dintru început chiar, după voia lui Dumnezeu, s'a făcut o schimbare în legea moștenirii tronului. Domnitorul nostru n'a avut parte de copii — a avut numai o copilă, pe Princesesa Maria, care a murit în vârstă de trei ani. Și astfel scaunul țării noastre i se cuveniă fratelui mai mare al Domnului, Prințului Leopold. Dar el n'a primit scaunul, lăsându-l fiului său Ferdinand.

El, deci, nepotul de frate al Domnitorului Carol, e nădăjduitul urmaș în scaunul domniei românești după Carol I.

Precum fiecare om caută să-și întemeieze o vatră de moșnean, să ridice o casă pentru ai săi, așa și Domnul Carol și-a clădit castelul Peleş la Sinaia, ca să fie cuibul familiei Hohenzolern și vatra de moșneni ai celor din familia domnitoare.

De-acu înainte numai ajutorul lui Dumnezeu să se reverse asupra neamului și a țării noastre, căci noi cei de astăzi am pus o temelie neclintită Domniei românești, ne-am svârcolit

să întărim neamul, unindu-l sub un singur cap, pornindu-l pe calea Drepătății și a Luminii, și prin încordările noastre am făcut așa de mărețe fapte în cât vor fi de vecinică pomenire prin cărți și ca un vecinic soare vor străluci prin veacuri strănepoților noștri.

Numai dela cumiștenia noastră a tuturor atâră de acum. pe lângă voia Celui-de-sus, soarta Românilor. Să ne încredem ca și pân'acum în puterile neamului nostru și să fim gata de luptă și de jertfe când e vorba de țara în care zac înmormântate oasele părinților noștri și, iubindu-ne unii pe alții, să adunăm toate năzuințele vieții noastre în spre o singură țintă a neamului întreg, spre ținta cea cuprinsă într'aceste patru vorbe:

Patria și dreptul meu!

Cele mai frumoase **=====**
===== **cărticele de cetit,**
pentru țărani și cărturarii dela sate, sunt cărti-
celele ce apar în

„BIBLIOTECA POPORALĂ

A

ASOCIAȚIUNII.

In anul 1911 au apărut 10 broșuri, anume:

Nr. 1. De demult.

Povestire istorică de părintele-protopop Dr. I. Lupaș.

Nr. 2. Floarea soarelui.

Legendă în versuri de Stefan Cacoveanu

Nr. 3. Din viața sfinților.

În aceasta ni-se spune despre viața plină de minuni a
sfântului Ioan Gură-de-aur.

Nr. 4—5. Povestea lui Harap Alb.

E una dintre cele mai frumoase povestiri ale neîntrecu-
tului povestitor Ioan Creangă.

Nr. 6. Lucrarea pământului.

de Aurel Cosciuc. Poveștele unui om priceput, cum trebuie
făcută economia câmpului.

Nr. 7. Cântece din bătrâni.

de Vasile Alexandri. Cinci cântece alese din minunatele
poezii populare ale lui Vasile Alexandri.

Nr. 8. Povești din viața țăranilor.

de Ioan Pop-Reteganul. Se publică două povești, din cari celitorul țăran poate trage multe învățături.

Nr. 9 și 10. Alexandria.

În aceste numere se publică povestea atât de cunoscută și iubită de țărani alui Alexandru Macedon.

Toate acestea cărțile, împreună cu Calendarul nostru pe anul 1912, care cuprinde învățături și povești folositoare și pentru alți ani, se află de vânzare, pe lângă un preț de 2 cor.

În anul 1912 au apărut broșurile:

Nr. 12. Ercule.

Poveștile unchiașului sfânt, de Petre Ispirescu. În carticica aceasta se spune despre zeii păgânești și luptele lui Ercule.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nr. 13. Cum să trăim?

De Dr. Aurel Dobrescu, medic. Se dau sfaturi și povești doctorești pentru trebuințele zilnice.

Nr. 14. Din isprăvile lui Păcală

de P. Dulfu. Povești vesele, din cari se pot lua și învățături frumoase pentru viața de toate zilele.

Nr. 15. Comuna „Viitorul”

de Romul Simu. Cartea aceasta, n'ar trebui să lipsească din nici o casă românească. Ea cuprinde o mulțime de povești și pilduri.

Nr. 16. Creșterea pomilor,

de N. Iosif. O bună călăuză pentru ceice o vor ceta și se vor îndeletnici cu prăsierea pomilor.

Nr. 17. Povești.

de N. Petra-Petrescu. Cuprinde patru povești frumoase și cu multe învățături folositoare.

Nr. 18. Nutrețul măiestrit,

de I. F. Negruțiu. Din cartea aceasta, sătenii noștri pot scoate multe învățături folositoare la economie.

Nr. 19. In sat la Tânguești,

de V. Onițiu. Piesa pentru teatru. Întâmplarea e luată din viața poporului dela sate.

Nr. 20. Călăuza creștinului la biserică.

E una dintre cele mai folositoare cărți pentru săteni.

Nr. 21. Stan pășitul.

O frumoasă povestire de Ioan Creangă.

Aceste 10 cărțicele împreună cu «Calendarul Asociațiunii» pe anul 1913, care cuprinde o mulțime de învățături pentru țărani, se află de vânzare tot numai cu prețul de 2 cor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In anul 1913 au apărut broșurile:

Nr. 23. Vieța unei mame credincioase,

de Dr. Ioan Lupaș. O povestire istorică, cu frumoase învățături pentru mamele române.

Nr. 24. Leonard și Gertruda,

cartea I, talmăcită din nemțește de V. Gr. Borgovan, o povestire cu pilduri din viața omenească.

Nr. 25. Isprăvile lui Păcală,

partea a II-a de P. Dulfu, povestiri vesele și pline de frumoase învățături.

Nr. 26. Cum să trăim?

Povește doctorești, partea a II-a de Dr. A. Dobrescu, medic.

Nr. 27. Leonard și Gertruda,

cartea a II-a.

Nr. 28. Cântece din bătrâni,
cartea a II-a de V. Alexandri, cântece alese din poeziile
poporale.

Nr. 29. Povestiri din viața țăranilor,
cartea a II-a de Ioan Pop Reteganul. Pilduri luate din
viața dela sate.

Nr. 30. Ingrășarea sau gunoirea pământului,
de A. Cosciuc. Povețe și învățături economice pentru
săteni.

Nr. 31. Arghir și Elena,
de I. Barac, o povestire închipuită, sub care este a se
înțelege luarea Ardealului din stăpânirea lui Decebal, de
cătră împăratul Traian.

Nr. 32. Carte de rugăciuni,
întocmită pentru trebuințele sătenilor, cu mai multe icoane.

Nr. 33. Calendarul Asociațiunii,
pe anul 1914, cu un bogat cuprins, anume scris pentru
trebuințele sătenilor.

Aceste 10 cărțicele apărute în anul acesta,
dimpreună cu calendarul, se pot căpăta pe lângă
un preț de 2 cor.

Calendarul pe 1914 se capătă și singur.
Dela 10 ex. în sus, vânzătorilor li-se dă rabat.

Preoții, învățătorii și alți fruntași sunt ru-
gați a înscrie câți mai mulți membrii ajutători
la Asociațiune.

Aceia, cari doresc să aibă toate cărțile apă-
rute în Biblioteca poporală a Asociațiunii, să se
adreseze la:

„Biroul Asociațiunii“
Nagyszeben (Sibiu) — Strada Șaguna Nr. 6.

 RĂSPANDIȚI
BIBLIOTECA POPORALĂ
A ASOCIAȚIUNII

BCU Cluj / Colecția de Literatură